

Felmérés a felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúrájáról

kutatási jelentés

2013. június

A kutatásban résztvevő szervezetek:

Állami Számvevőszék

Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola

Econventio Kerekasztal Közhasznú Egyesület

Magyar Pénzügyi – Gazdasági Ellenőrök Közhasznú Egyesülete

Szegedi Tudományegyetem

A kutatási jelentés összeállítói: Béres Dániel
Huzdik Katalin
Dr. Kovács Péter
Sápi Ákos
Dr. habil Németh Erzsébet

Kutatásvezető: Dr. habil Németh Erzsébet

Kézirat lezárva: 2013. június 24.

ISBN: 978-615-5222-06-1

A kutatás előkészítésében, megtervezésében és lebonyolításában résztvevő személyek:

Benkő János	(MPGEKE)
Béres Dániel	(ÁSZ)
Dr. Böcz Sándor	(MPGEKE)
Gergely Szabolcs	(ÁSZ)
Dr. Hegedűs László	(MPGEKE)
Huzdik Katalin	(BKF)
Dr. habil Németh Erzsébet	(ÁSZ)
Sápi Ákos	(ECONVENTIO)
Dr. Kovács Péter	(SZTE)

Tartalomjegyzék

1) Bevezetés	1
2) A pénzügyi kultúra.....	2
2.1) A pénzügyi kultúra fogalma.....	2
2.2) A pénzügyi kultúra, mint társadalmi érdek.....	3
2.3) A pénzügyi kultúra mérése	3
2.4) Hipotézisek	3
2.4.1) H1	4
2.4.2) H2.....	4
2.4.3) H3.....	5
3) Anyag és módszer	6
3.1) A kutatás célcsoportja	6
3.2) A kérdőív	6
3.3) A pénzügyi kultúra mérése	6
3.3.1) Pénzügyi Tájékozottsági Mutató.....	7
3.3.2) Énkép Index	7
3.3.3) Kockázatvállalási Mutató.....	7
3.4) A kérdőív értékeléséhez használt statisztikai módszerek	8
4) Eredmények	9
4.1) Az alapsokaság jellemzői.....	9
4.2) A pénzügyi kultúra szociodemográfiai tényezői.....	11
4.3) A vélt és valós pénzügyi tudás.....	18
4.4) A hallgatók élethelyzetének sajátos elemei	23
4.4.1) A hallgatók célrendszere.....	23
4.4.2) A hallgatók jövedelme	25
4.4.3) A hallgatók és a pénzügyi termékek iránti keresletük	26
5) Következtetések	38
Felhasznált irodalom	39
Melléletek.....	42

Táblázatok és ábrák jegyzéke

1. táblázat: A vizsgálatba bevont szociodemográfiai ismérvek	4
2. táblázat: A hallgatók összetétele képzési terület szerint	11
3. táblázat: A felsőoktatásban tanuló 18-25 éves korosztály és a szociodemográfiai ismérvek	12
4. táblázat: A 18 és 25 év közötti hallgatók Énkép Index számítása (fő)	19
5. táblázat: A 18-25 évesek kockázatvállalási besorolása önbevallás és valós értékelés alapján	21
6. táblázat: Az átlagjövedelem mértéke nemenként és korcsoportonként (Ft).....	25
7. táblázat: A hallgatók bankszámláinak száma nemek szerint	27
8. táblázat: A hitellel való elégedetlenség okai	30
1. ábra: A kérdőívet kitöltők nem és korösszetétel szerinti eloszlása	9
2. ábra: A felsőoktatásban tanuló hallgatók tagozatonkénti megoszlása	10
3. ábra: A hallgatók összetétele képzési szint szerint.....	10
4. ábra: PTM értéke nemek szerint.....	12
5. ábra: A pénzügyi ismeretek szintje életkor szerint.....	13
6. ábra: A pénzügyi ismeretek szintje családi állapot szerint.....	13
7. ábra: A pénzügyi ismeretek szintje gyermekvállalás szerint	14
8. ábra: A pénzügyi ismeretek szintje „diplomás generációk” szerint.....	14
9. ábra: A pénzügyi ismeretek szintje tagozat és képzési szint szerint	15
10. ábra: A pénzügyi ismeretek szintje gazdasági képzés és nem gazdasági képzés esetén....	16
11. ábra: A pénzügyi kultúra fejlődése.....	16
12. ábra: PTM értékek tartós külföldi tartózkodás szerint (tanulmányút/munkavállalás)	17
13. ábra: PTM értékek a diplomát adó képzésekben való részvétel száma szerint.....	18
14. ábra: Az Énkép Index eloszlása	19
15. ábra: A hallgatók megítélése az Énkép Index alapján.....	20
16. ábra: Énkép Index nemek szerint	20
17. ábra: Kockázatvállalási attitűd önbevallás alapján a 18-25 éves korosztályban.....	21
18. ábra: A kockázatvállalási hajlandóság és az Énkép Index	22
19. ábra: Melyek az elsőbbséget élvező célok az életedben? – kérdésre adott válaszok nemek és életkor szerint.....	23
20. ábra: Az „alábbiak közül jelenleg mire gyűjtesz”? – kérdésre adott válaszok.....	24
21. ábra: Jövedelem mértéke nemenként és korcsoportonként	25
22. ábra: A 18-25 év közötti hallgatók jövedelmének forrása és mértéke	26
23. ábra: Bankkártya birtoklás a felsőoktatási tanulmányok megkezdése előtt.....	26
24. ábra: Bankkártya funkciók ismertsége és használata a hallgatók körében.....	27
25. ábra: Igénybevett banki szolgáltatások	28
26. ábra: A hallgatók hiteleinek célja.....	29
27. ábra: A hitel nélküli hallgatók hitelhez való hozzáállása	30
28. ábra: A megtakarítási tudók aránya nemeként.....	31
29. ábra: A hallgatók megtakarítási rendszeressége nemenként.....	31
30. ábra: A 18-25 év közötti hallgatók megtakarításainak mértéke a nettó jövedelmükhöz képest.....	32
31. ábra: A 200 ezer forint alatti megtakarítással rendelkező hallgatók nemek szerinti összehasonlításban	33
32. ábra: A 18-25 év közötti korosztály által preferált megtakarítási módok nemenként (pénzügyi termékek).....	33

33. ábra: A rövid és hosszú távra szóló pénzügyi eszközök preferálásának változása a rendelkezésre álló megtakarítás nagyságával.....	34
34. ábra: A hallgatók elégedetlenségének okai a befektetési-megtakarítási termékekkel kapcsolatban.....	34
35. ábra: A hallgatók válaszainak megoszlása a „Miért nem tudsz megtakarítani?” kérdésre	35
36. ábra: Jövedelemszint, amely mellett nem lenne megtakarítás nélküli hallgató	36
37. ábra: PTM érték megtakarítási képesség alapján nemek szerinti bontásban	36

1) Bevezetés

A 2008-ban kibontakozó pénzügyi válság számos negatív hatást gyakorolt a gazdaságra, illetve azon keresztül az egész társadalomra. A világméretű recesszió oka ezúttal elsődlegesen nem a reálgazdaság strukturális problémáira vezethető vissza, hanem a pénzügyi szektorban felgyorsult termék innovációhoz kapcsolható (Borszéki, 2010; Botos, et al., 2012; Béres & Huzdik, 2012; Biedermann, 2012).

Ezt támasztja alá a Világbank koordinációjában megvalósuló felmérés is, amely szerint az egyes pénzügyi termékek komplexitása olyan mértéket öltött, hogy az azokban rejlő kockázatokat már a pénzügyekkel napi szinten foglalkozó szakemberek sem tudják pontosan felbecsülni (IRBD, OECD, DFID, CGAP, 2009). A pénzügyi kultúra fejlesztése a fentiekben leírtak alapján tehát alapvető fontossággal bír mind az egyén, mind pedig a társadalom szempontjából.

A 2008-as pénzügyi válság Magyarországot sem kerülte el, amely itthon is felszínre hozta a lakosság pénzügyi kultúrája terén jelentkező hiányosságokat. A legkiemelkedőbb példát a devizahittel rendelkezők szolgáltatták. A magyarországi pénzügyi kultúra nehézségeit azonban semmiképpen sem szabad a látványos következményekkel járó hiányosságokra leszűkíteni, hiszen a pénzügyek és pénzügyi folyamatok mindennapi életünk részét képezik.

Hung és szerzőtársai (2009) megfogalmazása szerint a döntéshozók számára megfelelő kimenettel rendelkező döntést kielégítő pénzügyi ismeretek hiányában nem lehet meghozni – az előzőek ismeretében ez már önmagában is képet adhat a magyar lakosság pénzügyi kultúrájáról. A kérdés csupán az, hogy mit tekintünk pénzügyi kultúrának és vajon mit jelent a pénzügyi ismeretek kielégítő mértéke.

Az Állami Számvevőszék, a Szegedi Tudományegyetem, a Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola, a Magyar Pénzügyi – Gazdasági Ellenőrök Közhasznú Egyesülete, valamint az ECONVENTIO Kerekasztal Közhasznú Egyesület azzal a céllal írt alá együttműködési megállapodást, hogy a tudományos kooperáció révén átfogó képet adjanak a felsőoktatás különböző tudományterületén tanulmányokat végző magyar fiatalok pénzügyi műveltségéről, valamint hogy hozzájáruljanak egy olyan módszer kialakításához, amellyel a későbbiekben ellenőrizhetővé válik a pénzügyi kultúra fejlesztésére irányuló programok eredményessége.

A kutatási jelentés első blokkjában a kutatómunka alapjául szolgáló szakirodalmat vázoljuk fel röviden, amelyet a kutatás során használt anyagok, módszerek és eljárások ismeretése követ (anyag és módszer). A harmadik blokk foglalkozik a kérdőíves felmérés eredményeinek értékelésével, míg a negyedik blokkban találhatóak a kutatócsoport következtetései.

2) A pénzügyi kultúra

A pénzügyi kultúra, illetve annak fejlesztési szükségessége egyre hangsúlyosabban jelenik meg a világban – különösen a fejlődő gazdaságokban, így Magyarországon is. Jelen fejezet célja, hogy bevezesse az olvasót a pénzügyi kultúra fogalomrendszerébe, illetve annak különböző értelmezéseibe. Tekintve, hogy a pénzügyi kultúra definíciója egyben keretet is biztosít a kutatás számára, ebben a fejezetben ismertetjük a szakirodalmi feldolgozás alapján kidolgozott hipotéziseinket is.

2.1) A pénzügyi kultúra fogalma

A pénzügyi kultúrával kapcsolatban – elsősorban az angolszász országokban – számos kutatást végeztek. A kutatások célja, célcsoportja, valamint a megfogalmazott kutatási kérdések természetesen követik a kutatások sokféleségét. Ez a sokrétűség egyben azt is jelenti, hogy a pénzügyi kultúrának számos definíciója jelent meg az idő folyamán. Hung és szerzőtársai (2009) a pénzügyi kultúra fogalmát kereső – korábbi kutatások anyagait összegző – tanulmányukban kilenc eltérő értelmezést mutatnak be. Ezek alapján a pénzügyi kultúra definícióját meg lehet közelíteni:

1. a pénzügyi tudáson;
2. a pénzügyi folyamatok megértésének képességén;
3. a pénzügyi tudás alkalmazási képességén és a megszerzett tapasztalatokon;
4. a pénzügyi összefüggések és definíciók ismeretén;
5. a megalapozott pénzügyi döntések meghozatalának képességén;
6. a legalapvetőbb pénzügyi fogalmak ismeretén;
7. az egyszerű (alapvető) pénzügyi döntések meghozatalának képességén;
8. a megalapozott és tudatos döntések meghozatalának képességén; valamint
9. az egyszerű pénzügyi fogalmak ismeretén

keresztül.

Látható, hogy az egyes megközelítési módok között számos átfedés van, ezért a fent nevezett tanulmány szerzői helyesen arra a következtetésre jutnak, hogy a pénzügyi kultúra definíciójának keresése helyett a pénzügyi kultúrát koncepcióként kell kezelni.

Béres és Huzdik (2012) a pénzügyi kultúra koncepciójához tanulmányukban a (1) pénzügyi tudást, a (2) pénzügyekben való jártasságot és tapasztalatot, a (3) pénzügyi készségeket és végül (4) a pénzügyi tudatosságot rendelik. Ha ezt a négyest kiegészítjük a pénzügyi attitűddel (Nagy & Zsótér, 2012), akkor egy lépéssel közelebb járunk ahhoz, hogy lefedjük a pénzügyi kultúra koncepciójának teljes képét.

Magyarországon a Nemzeti Bank az elsők között dolgozott ki olyan átfogó definíciót, amely a pénzügyi kultúra koncepciójának számos elemét magában foglalja:

„A pénzügyi ismeretek és készségek olyan szintje, amelynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni, felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit.” (Magyar Nemzeti Bank, 2008)

Annak ellenére, hogy az MNB megfogalmazása csak implicit módon tartalmazza a pénzügyi kultúra társadalomra gyakorolt hatását – amelyet Czakó és szerzőtársai (2011) hangsúlyoznak

– ez a definíció elég közel áll a pénzügyi kultúra koncepciójához, ezért elfogadjuk érvényesnek jelen kutatás során is.

2.2) A pénzügyi kultúra, mint társadalmi érdek

A pénzügyi kultúra fejlettsége minden gazdasági szereplő együttes érdeke. Mikro szinten, a nagyobb pénzügyi kultúrával jellemezhető háztartások és vállalkozások, nagyobb valószínűséggel kerülnek el azokat a pénzügyi döntéseket, amelyek hátrányosak a számukra (drága hitelek, kevés megtakarítás, (házi) költségvetés készítés és tervezés hiánya) (IRBD, OECD, DFID, CGAP, 2009; Czakó et al., 2011).

Ami a makrogazdaságot illeti, Klapper és szerzőtársai (2012) arra a következtetésre jutnak, hogy minél nagyobb egy társadalom pénzügyi kultúrája, annál nagyobbak a rendelkezésre álló megtakarítások az országban. Ezen kívül a már többször idézett Világbanki koordinációban megvalósuló kutatás hangsúlyozza, hogy a lakosság pénzügyi kultúrája hozzájárul a pénzügyi rendszer stabilitásához is.

A pénzügyi intézményeknek – részben az előzőekben foglaltak okán – alapvető érdeke a pénzügyi kultúra fejlesztése, hiszen az hozzájárul a magánszektor megtakarításának növekedéséhez és azon keresztül a hitelképességének javulásához is. A hitelképes ügyfelek pedig alacsony kockázatú jövedelemforrást jelentenek a szektor számára. Nem véletlen, hogy a XX. század elejére datált korai pénzügyi kultúra kutatások is arra irányultak, hogy hogyan jutassák el a bankok az egyes pénzügyi termékeket a fogyasztókhoz (Jelly, 1958).

Végül, de nem utolsó sorban a pénzügyi kultúra fejlesztése az állam érdeke is, hiszen magasabb szintű pénzügyi kultúra esetén kevesebb hangsúlyt kell fektetni újraelosztási és stabilizációs célokra, ami jótékony hatással bír a gazdaság minden szereplőjére, az ország versenyképességére.

2.3) A pénzügyi kultúra mérése

A pénzügyi kultúra mérésére – a fogalom meghatározásokhoz hasonlóan – számos módszert alkalmaztak. Hung és szerzőtársai (2009) két csoportosítási ismérvet azonosítottak tanulmányukban a különböző kutatások elemzése során. Az első szerint a pénzügyi kultúra mértékét lehet vizsgálni önbevallás, illetve teljesítmény mérés alapján, míg a második csoportosítási ismérv szerint a pénzügyi kultúra megjelenhet pénzügyi részterületenként is (megtakarítás, befektetés, hitel, kalkulációs készség). Természetesen a két csoportosítási ismérv nem különül el egymástól.

A 18 és 25 év közötti felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúrájának mérésére kialakított módszer részletes bemutatására az Anyag és Módszer fejezetben kerül sor.

2.4) Hipotézisek

A témához kapcsolódó kutatások tartalmi elemzése során egy (kiinduló) táblázat került összeállításra, amely tartalmazza az egyes tanulmányok lényegi következtetéseit a forrás megjelölésével (1. sz. melléklet). Az elkészített összefoglaló táblázat szolgált egyúttal arra is,

hogy a felsőoktatásban tanuló fiatal felnőttek pénzügyi kultúrájával kapcsolatos hipotéziseket megfogalmazzuk.

2.4.1) H1

A feldolgozott szakirodalom alapján a pénzügyi kultúra szociodemográfiai ismérvek mentén eltér a felnőtt lakosság körében. A felsőoktatásban tanuló fiatalok körében ez az aspektus a kevésbé kutatott témák közé tartozik, így csak valószínűsíteni lehet, hogy – a felnőtt lakossághoz hasonlóan – itt is meghatározó tényezőnek számítanak ezek az ismérvek. Első hipotézisünk:

H1: A felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúrája szociodemográfiai ismérvek mentén eltérő.

A vizsgálatba bevont szociodemográfiai ismérveket két csoportra bontva az 1. számú táblázat tartalmazza.

1. táblázat: A vizsgálatba bevont szociodemográfiai ismérvek

Általános ismérvek	Oktatáshoz kapcsolódó ismérvek
<ul style="list-style-type: none"> • nem • életkor • családi állapot • származás (szocializáció) • lakás/szállás körülmények • gyerek (van/nincs) • munka (dolgozik-e tanulás mellett) 	<ul style="list-style-type: none"> • tagozat jellege (nappali, levelező, stb.) • képzés szintje (BSc, MSc, stb.) • a felsőoktatásban eltöltött félévek száma • szakirány típusa (gazdasági, stb.) • diploma (első képzés vagy nem) • pénzügyi-gazdasági képzésben részesült • külföldi tanulmányok

2.4.2) H2

Pénzügyi döntések meghozatalakor az egyének leginkább meglévő tudásukra és korábbi tapasztalataikra támaszkodnak az egyéb pillanatnyi befolyásoló tényezők mellett. Utóbbiaktól eltekintve, a meglévő tapasztalat és tudás nem mindig eredményez az egyén számára optimális döntést – különösen akkor nem, ha nincsenek tisztában azzal, hogy saját valós kompetenciájuk adott témakörben milyen mértékű. Második hipotézisünk ezek alapján:

H2: A felsőoktatásban tanuló fiatalok valós és vélt pénzügyi tudása között lényeges különbség van.

Tekintve, hogy a nemek szerinti szegmentálás, valamint a kockázatvállalás szinte minden kutatásban jelen van explicit vagy implicit módon, a kettes hipotézist két további alhipotézisre bontottuk:

H2.a: A felsőoktatásban tanuló férfiak önértékelése és valós pénzügyi tudása között nagyobb a szakadék, mint a nők esetében.

H2.b: A kockázatvállalás szintjét az énkép határozza meg, nem pedig a valós pénzügyi tudás.

2.4.3) H3

A hazai és nemzetközi szakirodalom egyöntetűen azon az állásponton van, hogy a felsőoktatásban tanulók pénzügyi kultúrája alacsony. Ezek a kutatások azonban nem veszik figyelembe a hallgatók speciális élethelyzetét, célrendszerét, valamint jövedelmi viszonyait sem. A kérdés ezek alapján az, hogy a felsőoktatásban tanulók ismerik-e az élethelyzetükhöz igazodó pénzügyi termékeket – ha igen, akkor vajon megfelelő módon használják-e azokat. Ezek alapján a kutatás harmadik hipotézise:

H3: A felsőoktatásban tanuló fiatalok az élethelyzetüknek és célrendszerüknek megfelelő pénzügyi műveltséggel bírnak.

3) Anyag és módszer

3.1) A kutatás célcsoportja

A kutatás deklarált célcsoportja a felsőoktatásban – különböző tudományterületeken – tanuló fiatal felnőttek (18 és 25 év közötti korosztály). A pénzügyi kultúra kutatásban résztvevő két felsőoktatási intézmény, a Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola, valamint a Szegedi Tudományegyetem, amelyeknek együttesen közel 38.000 hallgatója van, ezért megfelelő alapot biztosít a kutatás számára annak ellenére is, hogy több felsőoktatási intézmény bevonásával növelhető lenne a kutatás megállapításainak érvényessége. A két intézményben folyó oktatás ugyanakkor a tudományterületek jelentős részét felöleli, így a hipotézisekben megfogalmazott összehasonlítások elvégzésére a lehetőség adott.

3.2) A kérdőív

A szakirodalmi feldolgozáson alapuló hipotéziseink igazolására egy hat blokkból álló kérdőívet állítottunk össze, amely egyaránt tartalmaz zárt és nyitott kérdéseket, valamint likert skálákat¹. A kérdőívet előzetesen szűk körben (a célcsoporton kívüli felsőoktatásban tanuló fiatalokon) teszteltük.

A kérdőív lekérdezésére online módon került sor a www.penzugyikultura.hu weboldalon keresztül 2012. december 1-je és 2013. február 14-e között. A web-alapú kérdőíves megoldás lehetőséget biztosított többek között a dinamikus kitöltésre (adott hallgatónak csak a rá vonatkozó kérdésekre kellett válaszolnia), valamint lehetőség nyílt az azonnali hibakezelés megoldására is, ami az értékelhető kérdőívek számának növeléséhez járult hozzá.

A kérdőívet, valamint az egyes kérdések közötti kapcsolatrendszert a 2-es és 3-as számú melléklet tartalmazza.

3.3) A pénzügyi kultúra mérése

A pénzügyi kultúra szintjének meghatározásához a nemzetközi szakirodalomban fellelt módszereket alapul véve saját mérési rendszert alakítottunk ki. Ezt az indokolta, hogy a különböző tanulmányokban a pénzügyi kultúrát egy-egy speciális pénzügyi területen keresztül közelítik meg, míg jelen esetben komplex kép kialakítására törekedtünk hipotéziseink teszteléséhez.

A saját módszer alkalmazása azonban nem jelenti azt, hogy lényegesen elrugaszkodtunk a korábbi gyakorlattól – rendszerint a megkérdezettek által adott helyes válaszok arányában osztályozzák a vizsgált sokaságot (ezt az alapot megtartottuk). A megközelítés újdonságtartalmát az adja, hogy a kérdések kiválasztásakor törekedtünk arra, hogy azokból minél komplexebb módon lehessen értékelni a pénzügyi kultúra koncepciójában foglaltakat.

¹ összesen 79 kérdés

Ahol lehetőség volt rá, ott a pénzügyi attitűd három dimenziója² adta a keretet az elméleti, illetve a gyakorlati tudásra és tapasztalatra épülő kérdések megfogalmazásához.

3.3.1) Pénzügyi Tájékozottsági Mutató

A Pénzügyi Tájékozottsági Mutató (PTM) a hallgatók pénzügyi tudásszintjét méri. A mutató fele-fele arányban tartalmaz elméleti, illetve gyakorlati kérdéseket. Utóbbiak ugyan a hallgatók kalkulációs képességét is próbára teszik, azonban a kérdéseket úgy alakítottuk ki, hogy a megfelelő realitásérzéssel (pénzügyi tapasztalattal) bíró hallgató meg tudja adni a helyes választ számolás nélkül is.

A Pénzügyi Tájékozottsági Mutató értékét 21 kérdésre adott válasz alapján számoljuk a helyes válaszok arányában. Értéke 0 és 1 között van (minél közelebb van az 1-es értékhez, annál nagyobb a hallgató tájékozottsága).

3.3.2) Énkép Index

Az Énkép Index azt méri, hogy a hallgatók mennyire vannak tisztában saját pénzügyi tudásszintjükkel. Az index a hallgatók önbevallásán, valamint a mért tudásszintjük különbségén alapul.

Ha az Énkép Index értéke nulla, vagy akörüli érték, akkor a hallgató reálistan ítéli meg pénzügyi ismereteit, ellenkező esetben vagy alulértékeli, vagy felülértékeli azt.

3.3.3) Kockázatvállalási Mutató

A hallgatók kockázatvállalási mutatóját kétféleképpen mérjük. Egyfelől értékeljük önbevallás alapján, amelyet a bevallott tudásszint és bevallott kockázatvállalási szint eredőjeként kapunk meg, másfelől pedig értékeljük a valós tudásszint, illetve a bevallott kockázatvállalási hajlandóság alapján.

A kockázatvállalási mutató számítása:

$$KM_{\text{önbev}} = \frac{\text{Kockázatvállalási szint önbevallás alapján}}{\text{Pénzügyi – gazdasági ismeret önbevallás alapján}}$$

$$KM_{\text{valós}} = \frac{\text{Kockázatvállalási szint önbevallás alapján}}{\text{Valós pénzügyi – gazdasági ismeret}}$$

A mutatók nulla és végtelen között vehetnek fel értéket. Ha egy alatt van az értéke, akkor az adott illető kockázatkerülő, ha egy felett, akkor pedig kockázat vállaló. Amennyiben egy az értéke, akkor az egyén megfelelő mértékű kockázatot vállal, így nevezhetjük kockázat kezelőnek. Természetesen az egyes körül elhelyezkedő értékek szintén a kockázat kezelő kategóriába esnek bele.

² mit tud róla (kognitív), affektív (hogyan kellene cselekedni), konatív (hogyan cselekszik)

3.4) A kérdőív értékeléséhez használt statisztikai módszerek

A kérdőív feldolgozása során a leíró statisztika módszerein túl keresztábra elemzést, valamint variancia analízist alkalmaztunk. A számításokat és az ábrákat MsExcel, valamint SPSS programok felhasználásával hoztuk létre.

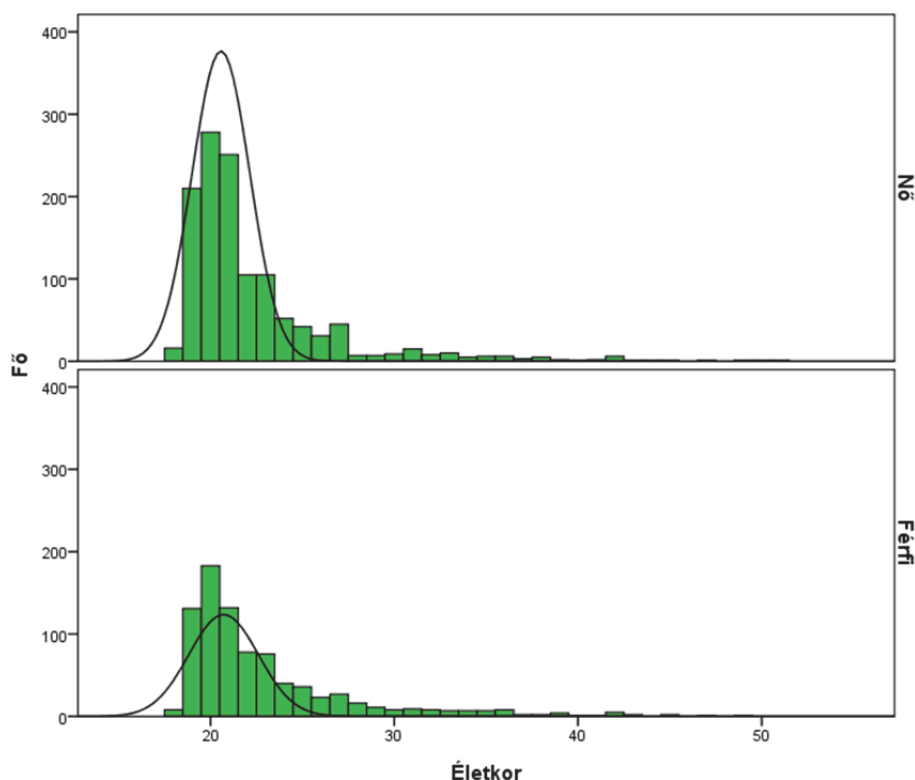
4) Eredmények

4.1) Az alapsokaság jellemzői

A kutatásban részt vevő két felsőoktatási intézmény közel 38.000 hallgatója közül a kérdőívet 5,5%-uk töltötte ki, amely duplája az eredetileg tervezettnek. Az adatbázis tisztítása után 2.070 rekordunk maradt, azaz ennyi az érvényesen kitöltött – értékelésbe bevonható – kérdőív áll rendelkezésre. Az adatbázis reprezentativitásának vizsgálatát a felsőoktatás néhány alapvető – az első hipotézisben is megtalálható – ismérv mentén végeztük el.

Az első két ismérv a kérdőívet kitöltők neme és korösszetétele, amelyet az 1. ábra mutat.

1. ábra: A kérdőívet kitöltők nem és korösszetétel szerinti eloszlása

Megjegyzés: n = 2070

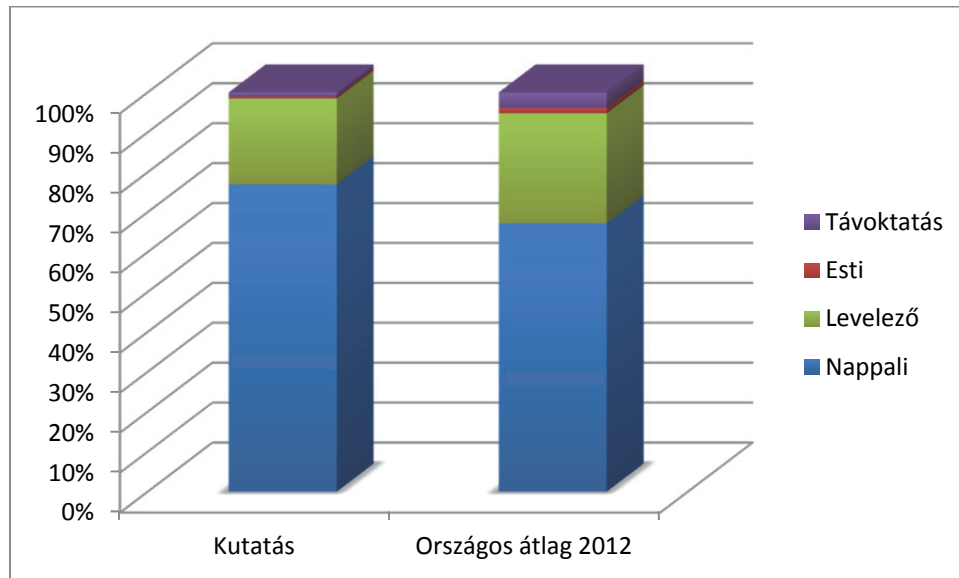
Az ábrán jól látható, hogy a kérdőívet a 18 és 51 év közötti korosztály töltötte ki. Célunk elsősorban a 18-25 év közötti fiatalok pénzügyi kultúrájának a vizsgálata, azonban egyes hipotéziseink igazolásához több esetben támpontot ad az idősebb korosztállyal való összehasonlítás, ezért a 25 éven felülieket nem zártuk ki az elemzésekből. A válaszadók 80,43%-a tartozik a 18-25 éves korosztályba (1.743 fő).

Elmondható továbbá az 1. ábra alapján az is, hogy a kérdőívet kitöltők között nagyobb a nők aránya –59,6%. Az OECD 2008-ban publikált jelentése szerint, hazánkban a felsőoktatásban résztvevő nők aránya 58-59%-os és 2030-ig vélhetően növekedni fog 60%-ra. Ezzel szemben az Eberi Erőforrások Minisztériuma által 2012-ben kiadott oktatás statisztikai évkönyv szerint az arány kiegyenlítettebb – a nők aránya 54,9%. Az adatfelvétel alapján számított összetétel

és az országos statisztikában szereplő adatok közelítő egyezősége a mintából levonható következtetések érvényességét növeli.

A második ismerv a hallgatók tagozat szerinti megoszlása, amelyet a 2. ábra mutat. A rendelkezésre álló adatbázisban a nappali hallgatók felülreprezentáltak, míg az esti, a levelező és a távoktatási rendszerben tanulóokra az ellenkezője igaz.

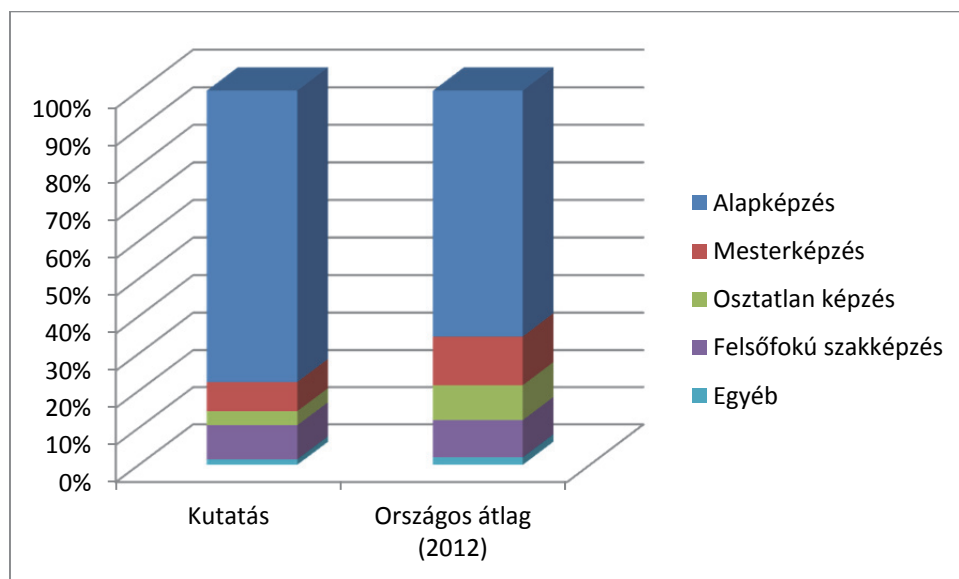
2. ábra: A felsőoktatásban tanuló hallgatók tagozatonkénti megoszlása

Forrás: saját szerkesztés KSH adatok felhasználásával

Eltérés mutatkozik a hallgatók képzési szintje szerinti összetételében is, azonban a mértéke a hallgatók a képzési terület szerinti összetételénél jelentkező eltéréséhez képest elenyésző. Előbbit a 3. ábra szemlélteti, míg utóbbi adatait a 1. táblázat tartalmazza.

3. ábra: A hallgatók összetétele képzési szint szerint

Forrás: saját szerkesztés KSH adatok felhasználásával

2. táblázat: A hallgatók összetétele képzési terület szerint

Képzési terület	Kutatás	Országos átlag (2012)
Gazdasági	65,70%	30,78%
Társadalomtudományi	6,76%	5,09%
Bölcseztudományi	3,57%	6,98%
Agrár	0,39%	2,18%
Informatika	1,93%	3,16%
Jogi és igazgatási	1,64%	4,68%
Műszaki	1,01%	18,36%
Orvos és egészségtudományi	1,35%	7,64%
Pedagógus	0,29%	6,83%
Természettudományi	2,46%	4,20%
Művészeti	5,75%	2,33%
Egyéb	9,13%	7,77%
Összesen	100,00%	100,00%

Forrás: saját szerkesztés KSH adatok felhasználásával

A fentiek alapján elmondható, hogy az adatbázisban szereplő adatok a kiválasztott ismérvek alapján nem reprezentálják megfelelő módon a valóságot. Sajnos ezeket az eltéréseket nem tudjuk statisztikai módszerekkel úgy korrigálni, hogy ne történjen jelentős mértékű adatvesztés, így az eredmények interpretálásánál minden esetben figyelembe vesszük a fenti eltéréseket, hogy a következtetések érvényességét biztosítsuk.

4.2) A pénzügyi kultúra szociodemográfiai tényezői

Az első hipotézis szerint a felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúrájának a szintje szociodemográfiai ismérvek mentén eltérő. Kutatásunkban a pénzügyi kultúra szintjét a Pénzügyi Tájékozottsági Mutató (PTM) alapján állapítjuk meg.

Statisztikai szempontból az egyes szociodemográfiai ismérveket elemezhetjük önmagukban, illetve más változókkal együtt, hogy az egyes ismérvek közötti kölcsönhatást kiszűrjük. Első lépésben a hipotézis igazolásához varianciaelemzéssel³ azt vizsgáltuk meg, hogy az egyes ismérveken belüli kategóriaátlagok szignifikánsan eltérnek-e egymástól.

Azt tapasztaltuk, hogy szinte mindegyik esetben statisztikailag igazolható különbséget lehet tenni a hallgatók pénzügyi ismeretei között az egyes szociodemográfiai ismérvek mentén. Az egyetlen kivételt a vizsgált változók közül a „*középiskolában tanult pénzügyi-gazdasági ismeretek*” jelentette – ebben az esetben a kategória átlagok, valamint a szórás nem térnek el szignifikánsan. A varianciaelemzés eredményét a 3. táblázat tartalmazza.

³ A Pénzügyi Tájékozottsági Mutató értékeinek normalizálásához arcsin függvénnyel hajtottuk végre a transzformációt.

3. táblázat: A felsőoktatásban tanuló 18-25 éves korosztály és a szociodemográfiai ismérvek

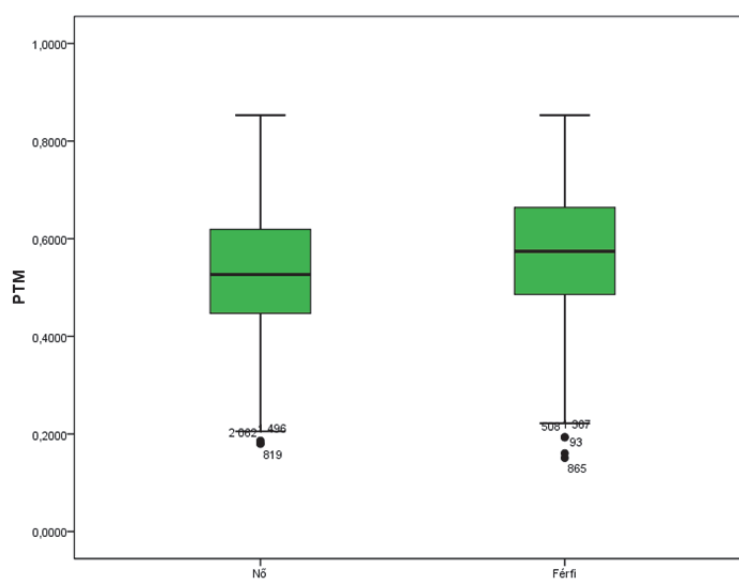
Szociodemográfiai ismérvek	N	F	sig
Nem	1743	49,748	0,000
Életkor	1743	2,286	0,026
Családi állapot	1743	6,042	0,000
Együtt él a párjával	945	17,345	0,000
Van gyereke	1743	17,486	0,000
Első generációs diplomászerző (i/n)	1743	12,939	0,000
Lakás/szállás körülmények	1743	4,565	0,001
Tagozat jellege	1742	15,588	0,000
Képzés szintje	1743	5,234	0,000
Felsőoktatásban töltött félévek száma	1743	3,859	0,000
A képzés az első diploma megszerzésére irányul (i/n)	1743	39,444	0,000
Pénzügyi-gazdasági képzésben részesült a felsőoktatásban	1743	9,321	0,000
Pénzügyi-gazdasági képzésben részesült a középiskolában	1743	0,184	0,668
Élt (dolgozott/tanult) már külföldön	1743	5,332	0,021

N – mintaelemszám; F – F-próba eredménye; sig – szignifikancia szint

A fentiek alapján most már megvizsgálhatjuk közelebbről, hogy az adott ismérveken belül melyek a konkrét eredmények.

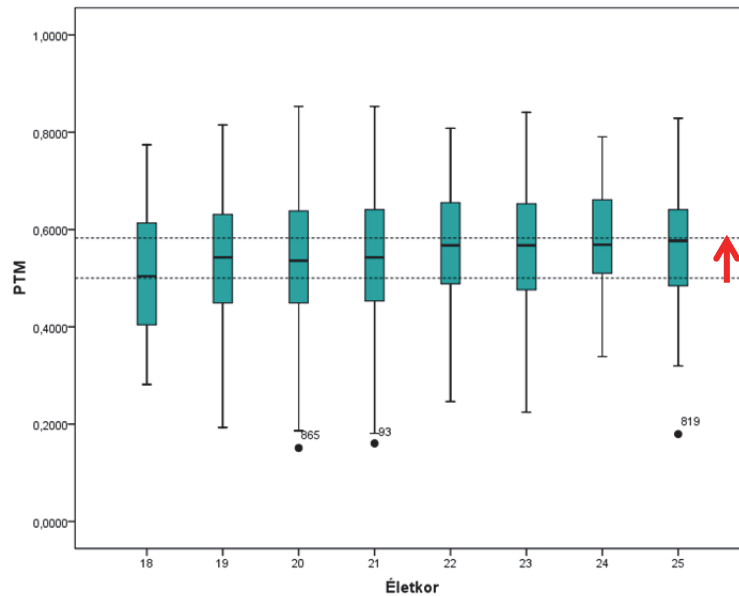
A nemek pénzügyi tudásintjében jelentkező különbségét mutatja a 4. ábra. Ezek alapján elmondható, hogy a fiatal férfiak átlagos pénzügyi ismeretszintje meghaladja korosztályuk nő tagjainak átlagos szintjét.

4. ábra: PTM értéke nemek szerint

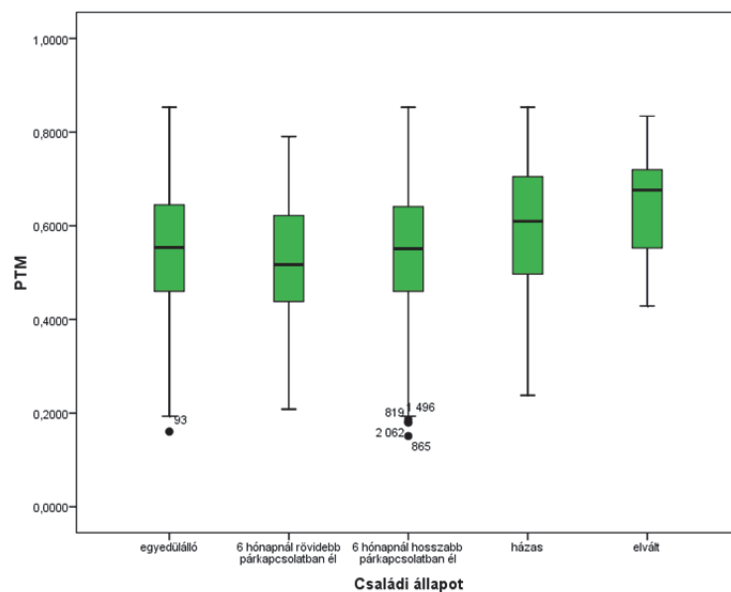
Ami az életkort illeti, a pénzügyi kultúra szintje az élettapasztalattal és az oktatásban eltöltött félévekkel párhuzamosan fejlődik. A 5. ábra található kettő vízszintes szaggatott vonal jelzi az elmozdulás mértékét.

5. ábra: A pénzügyi ismeretek szintje életkor szerint

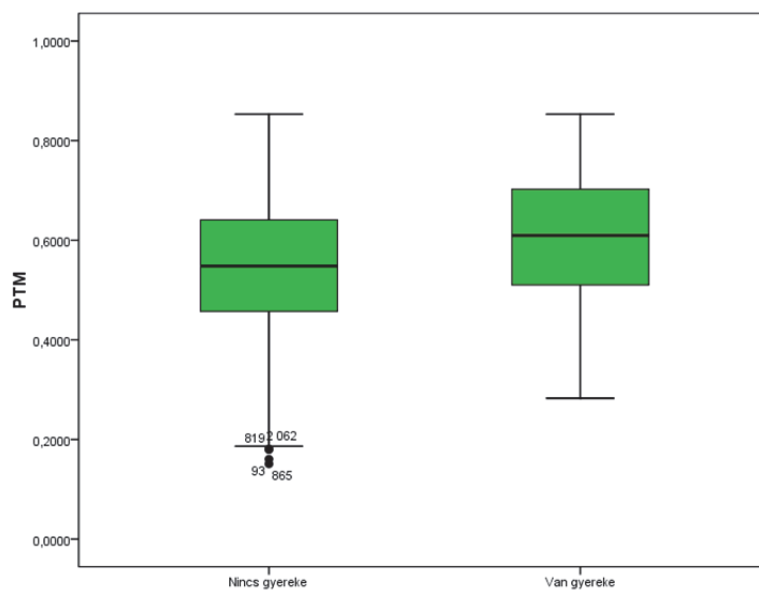
Ami az életkörülményeket illeti, nem igazolható az a megkérdezettek körében, hogy az egyedülállóknak rosszabbak a pénzügyi ismereteik, mint a párkapcsolatban élő társaiké (CBF, 2004; Hung, et al., 2009). Az viszont a kérdőív kitöltő fiataloknál is jelentkezik, hogy a házasságban élőknel, illetve az elváltaknál a pénzügyi kultúra mérésére létrehozott PTM értéke magasabb (6. ábra). Az utóbbi két kategóriába eső hallgatók – követve élethelyzetük sajátosságait – már jobban odafigyelnek a pénzügyeikre, hiszen a fészekrakás hosszú távú gondolkodásmódot és tervezést feltételez, míg a váláskor felmerülő vagyonmegosztás megfelelő körültekintést igényel.

6. ábra: A pénzügyi ismeretek szintje családi állapot szerint

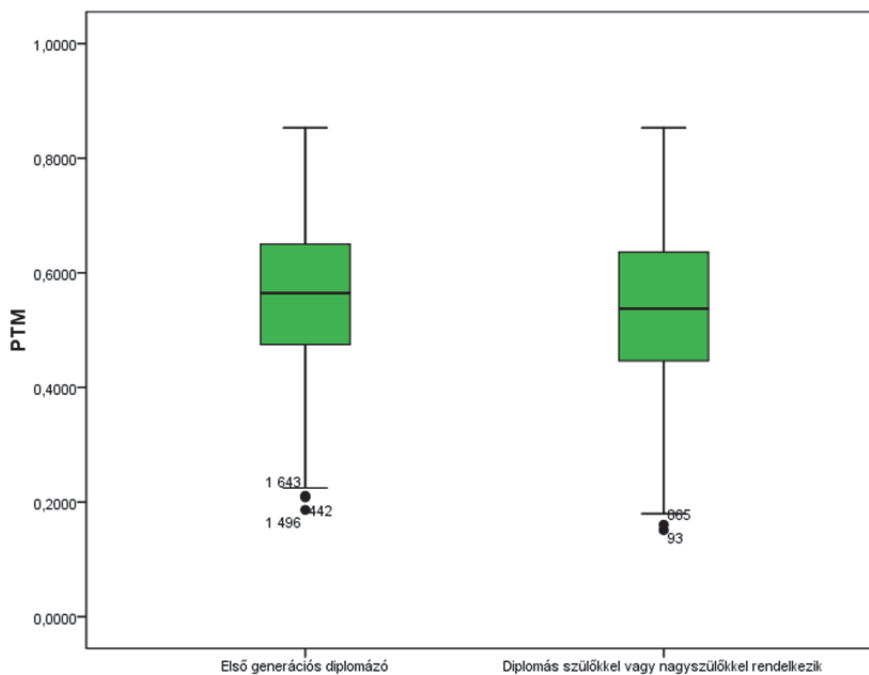
A kutatásban résztvevők 3,8%-a rendelkezik gyerekekkel (mintegy 67 fő). A 7. ábra jól kivehető, hogy a gyermekteleneknél jobban teljesítettek.

7. ábra: A pénzügyi ismeretek szintje gyermekvállalás szerint

A családi háttérrel illetően, kicsivel többen vannak olyanok a mintában, akiknek valamelyik felmenőjük (szülő, nagyszülő) diplomával rendelkezik (52,6%), azonban az ún. „elsőgenerációs” diplomás szerzők összességében jobban teljesítenek a pénzügyi ismeretek terén.

8. ábra: A pénzügyi ismeretek szintje „diplomás generációk” szerint

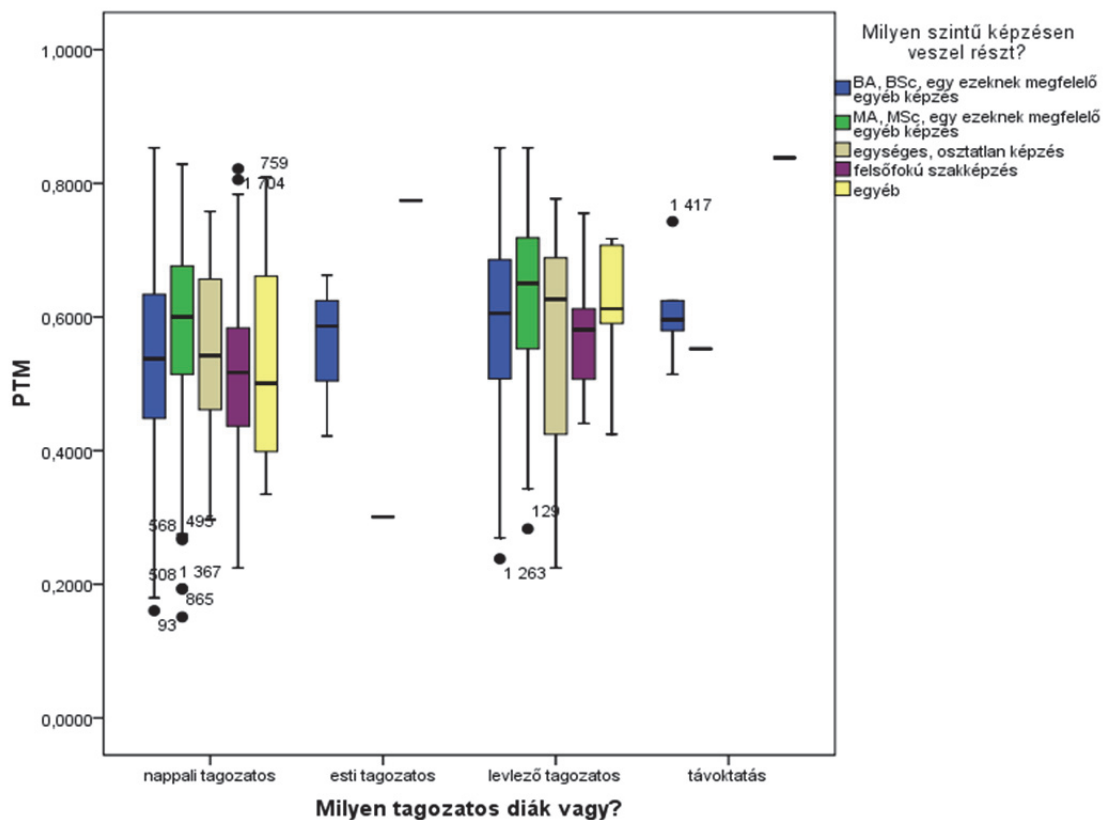

A lakás, illetve szálláskörülmények szerinti összehasonlítás alapján azok érték el nagyobb PTM értéket, akik saját tulajdonú lakásban élnek – itt a pénzügyi kultúra mértéke a nagyon

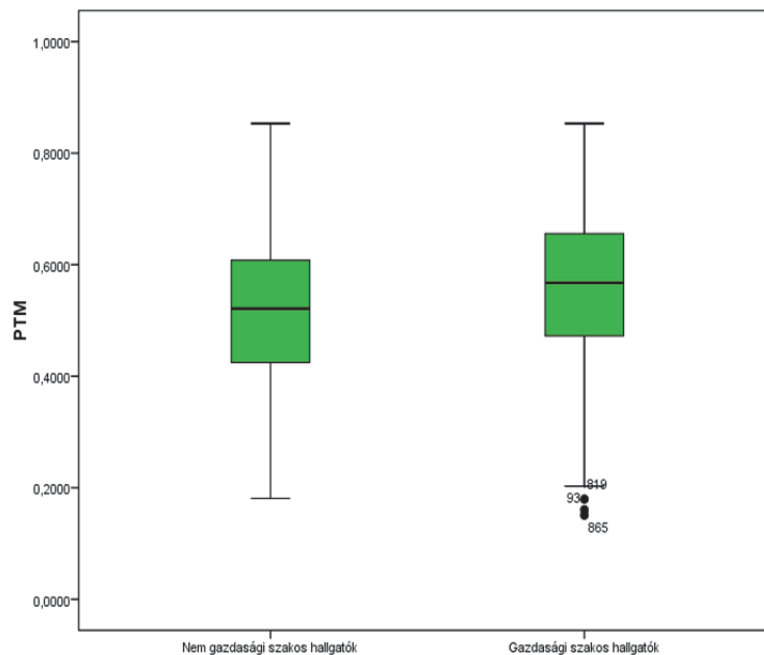
nagyságához is kapcsolódik. Érdekes módon azok teljesítettek a legrosszabbul, akik a tanulmányaik során rokonoknál laknak.

Az, hogy milyen tagozatos diák valaki, valamint, hogy milyen képzésben vesz részt, szintén meghatározó a pénzügyi kultúra szempontjából. A 9. ábraán látható, hogy minél több időt tölt valaki az oktatásban, annál jobb eredményt ér el, illetve az is észrevehető, hogy a levelezős hallgatók a nappali tagozatos tanulókhoz képest jobban teljesítenek. Ez arra vezethető vissza, hogy a levelezős hallgatók általában munka mellett tanulnak, így folyamatos jövedelemmel rendelkeznek, ami aktivitásra ösztönözi őket a pénzügyek területén – másképpen megfogalmazva: eltérő az élethelyzetük.

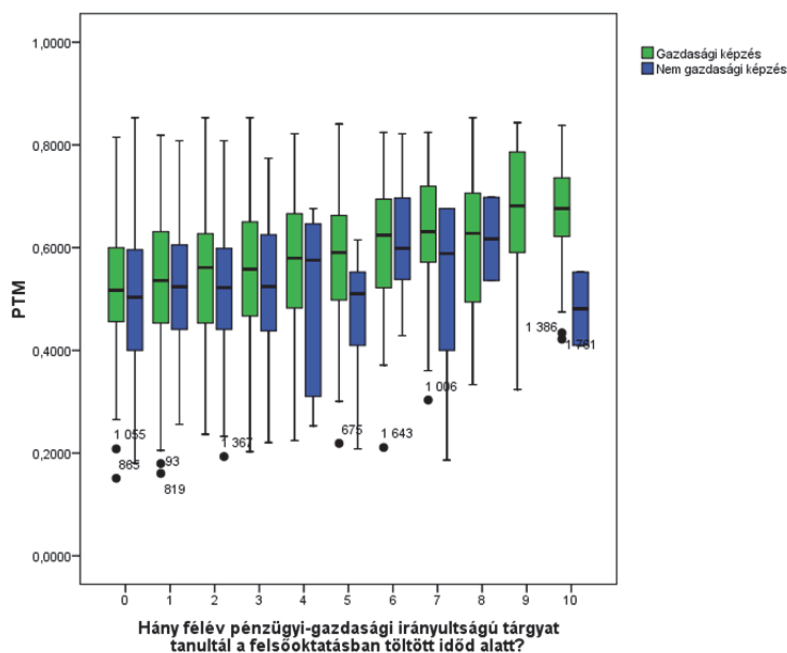
9. ábra: A pénzügyi ismeretek szintje tagozat és képzési szint szerint

Ha 2.070 elemű sokaság (amelyből 1.743 fő 18 és 25 év közötti) teljes mértékben reprezentálná a valóságot, akkor lehetne következtetéseket levonni a pénzügyi műveltséget illetően felsőoktatási szakonként is. Azonban ahogy a 4.1-es fejezetben volt róla szó, a gazdasági szakos hallgatók túlnyomó többségben vannak a többi szak hallgatóival szemben. Ebből az okból kifolyólag olyan összehasonlításnak van értelme, amely a gazdasági szakos hallgatókat hasonlítja össze a nem gazdasági képzésben résztvevő hallgatókkal. A 10. ábra könnyen észrevehetjük a különbséget.

10. ábra: A pénzügyi ismeretek szintje gazdasági képzés és nem gazdasági képzés esetén

A pénzügyi kultúra szempontjából – a képzéshez kapcsolódóan – másik két fontos ismérvet is vizsgáltunk. Mindkettő a pénzügyi-gazdasági ismeretek oktatásáról szolgáltat információt – az egyik a középiskolai, a másik pedig a felsőoktatásban megszerzett ismeretekre kérdez rá. Annak ellenére, hogy a középiskolában csak a megkérdezettek közel negyede tanult pénzügyi-gazdasági ismereteket, a varianciaanalízis alapján nem mutatnak tudásbeli eltérést a többi hallgatótól. Más a helyzet a felsőoktatásban megszerzett ismeretek esetében – a pénzügyi-gazdasági képzésben eltöltött félévek száma kirajzol egy fejlődési ívet (11. ábra).

11. ábra: A pénzügyi kultúra fejlődése

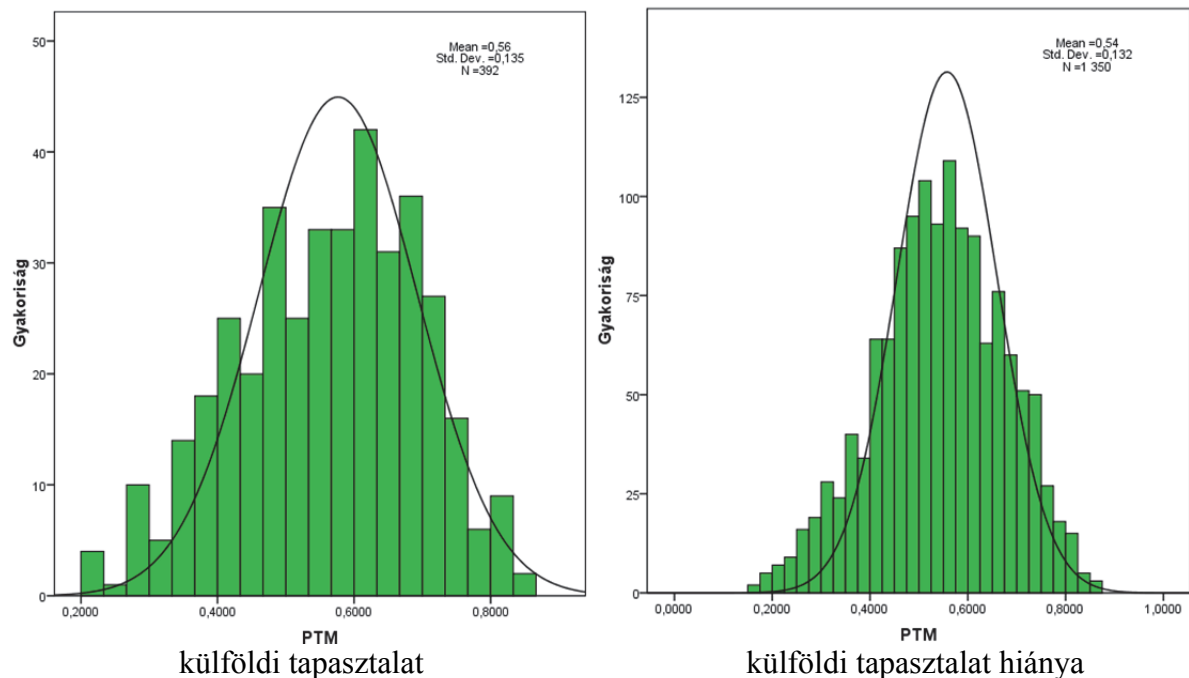
Végül, de nem utolsó sorban jellemeztük a sokaságot aszerint is, hogy töltött-e időt külföldön tanulással, vagy munkával, illetve, hogy első diplomáját szerzi-e az adott hallgató jelenlegi képzésében.

A külföldön eltöltött idő hosszától függően az egyének rá vannak kényszerülve arra, hogy megismerjék az adott ország pénzügyi szokásait, pénzügyi termékeit és alkalmazkodjanak a helyzethez, ami óhatatlanul is hozzájárul az adott hallgató pénzügyi látásmódjának a kiszélesedéséhez.

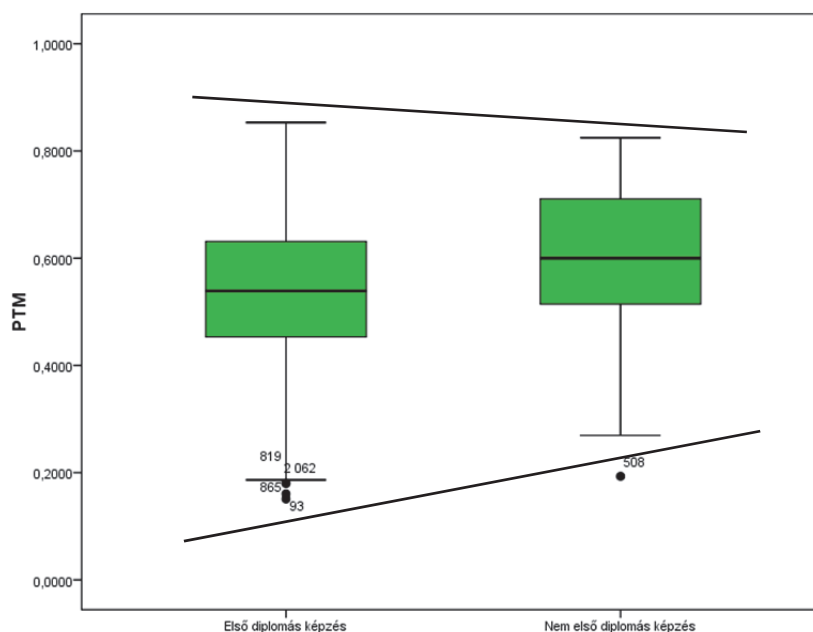
A második, illetve minden további diploma megszerzése pedig önmagában feltételezi azt, hogy valaki több időt tölt az oktatási rendszerben – az idő múlásával pedig változnak a célja, igényei, amelyek kielégítéséhez jövedelemre van szüksége és amelyet a szűkösen rendelkezésre álló erőforrások miatt egyre inkább menedzselni kell. Másik oldalról közelítve, a diplomával rendelkezők könnyebben találnak maguknak olyan állást, amelynek a díjazása megfelelő mértékű lesz ahhoz, hogy abból megtakarításai, és ezen keresztül befektetései legyenek (ide értve a humán tőkébe való befektetést is – további diplomák megszerzését).

Az előzőek tükrében a felmérés azt mutatja, hogy bár a variancianalízis alapján a külföldön tartósabb időt töltők átlagosan nagyobb PTM értéket értek el, ami szignifikánsan eltér a sokaság másik felétől, azonban a különbség nem számottevő (12. ábra).

12. ábra: PTM értékek tartós külföldi tartózkodás szerint (tanulmányút/munkavállalás)

A különbség az első diplomát megszerezni készülő és a másod vagy további diplomát megszerezni készülő között jobban kirajzolódik (13. ábra).

13. ábra: PTM értékek a diplomát adó képzésekben való részvétel száma szerint

A fenti ismérvek vizsgálata során sok esetben látható, hogy a különbség sokszor nem számottevő a vizsgált csoportok között. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy az egyes ismérvek hatása az egyén helyzetétől függően változó, vagyis az egyén pénzügyi tudásszintjét a fenti ismérvek eredőjeként kell meghatározni – a hatások összeadódva jelentős különbségek kialakulásához vezetnek. Ez alapján elmondható, hogy a gazdasági mesterképzésen résztvevő 25 éves fiatal férfiaknak, akik másoddiplomás képzésen vesznek részt és éltek már külföldön, nagy valószínűséggel nagyobb a pénzügyi ismeretszintje, mint azoknak a nőknek, akik 19 évesek, az első nem gazdasági szakos alapképzésükön vesznek részt és nem éltek huzamosabb ideig külföldön. Az átlagos PTM érték ebben az esetben 0,67 (n=3) a férfiaknál, illetve 0,52 (n=165) a nőknél – igaz, utóbbi lényegesen nagyobb elemszámból.

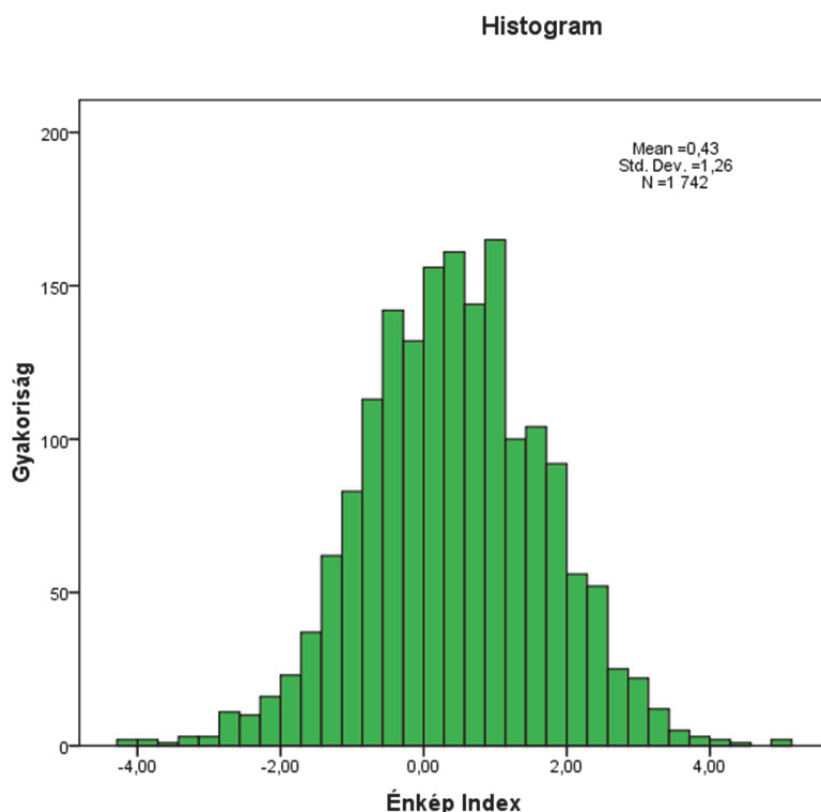
Összeségében elmondhatjuk tehát, hogy az első hipotézist igazoltuk a vizsgált sokaságra nézve.

4.3) A vélt és valós pénzügyi tudás

A második hipotézisünk szerint a felsőoktatásban tanuló fiatalok valós és vélt pénzügyi tudása között lényeges különbség van. A hipotézisünk igazolásához a hallgatók saját pénzügyi kultúrájuk szintjét megítélő válaszait hasonlítjuk össze a Pénzügyi Tájékozottsági Mutató értékével, amelyet Énkép Indexnek neveztünk el. Az elemzést ez alapján végeztük el.

Az Énkép Index értéke -7 és 7 közötti értéket vehet fel. A hallgatók válaszai alapján képzett hisztogramot a 14. ábra mutatja. Az index normál eloszlást mutat, azaz a mintában egyaránt találunk olyat, aki alulértékeli saját tudását, illetve olyat is, aki túlértékeli azt.

14. ábra: Az Énkép Index eloszlása

A 14. ábra leolvasható, hogy az Énkép Index értékeinek túlnyomó része a pozitív tartományba esik. (Az index átlagértéke 0,4317, míg módusza 0,4381-nél található.) A pozitív értékek azt jelzik, hogy az adott hallgatók magasabbra értékelték önbevallás alapján a pénzügyi-gazdasági ismereteik mértékét, mint a valóság, míg a negatív tartomány ennek az ellenkezőjét jelenti, vagyis az itt szereplő hallgatók alulértékelték pénzügyi ismereteiket.

Második hipotézisünk igazolásához meg kell határozni egy nulla körüli intervallumot, amely mentén reálisnak fogadjuk el a hallgatók önértékelését. Minél szélesebb ez az intervallum, annál többen tartoznak ebbe a kategóriába.

4. táblázat: A 18 és 25 év közötti hallgatók Énkép Index számítása (fő)

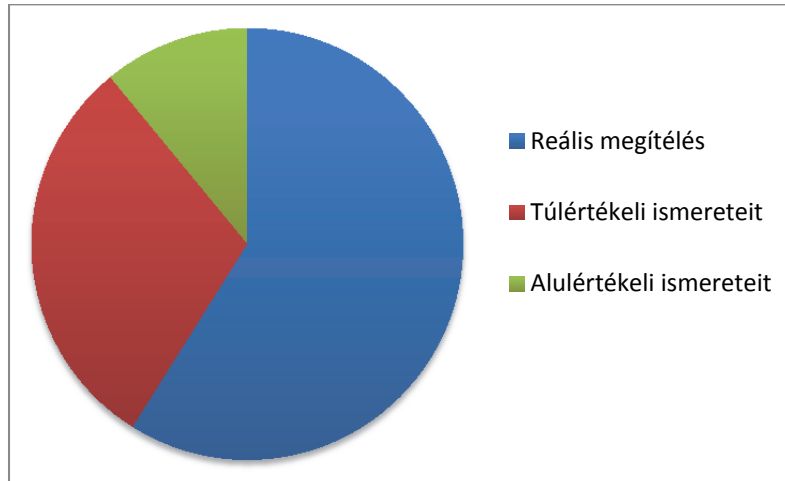
%	Érték	alulértékel	reális megítélés	túlértékel
5%	0 ± 0,35	466	368	909
10%	0 ± 0,7	305	717	721
15%	0 ± 1,05	191	1027	525
20%	0 ± 1,4	111	1247	385
25%	0 ± 1,75	68	1418	257
30%	0 ± 2,1	40	1551	152

A 4. táblázat jól mutatja, hogy a 18 és 25 év közötti hallgatók (1.743 fő) inkább hajlamosak a pénzügyi-gazdasági ismereteik túlbecslésére, mint annak alulértékelésére. A hallgatók megítéléséhez a 15%-os határt azért választjuk, mert a valós és vélt tudás közötti különbség

átlag értéke 1,05. Ez azt jelenti, hogy a $\pm 1,05$ -ös eltérést az önértékelés és a tényleges tudás között elfogadhatónak tartjuk, azonban az ennél nagyobb eltérést már másként értékeltük.

A fentiek alapján a válaszadók 58,92%-a ítéli meg reálisan saját pénzügyi-gazdasági ismereteit, míg 10,96% alulértékeli és 30,12%-uk túlértékeli azt.

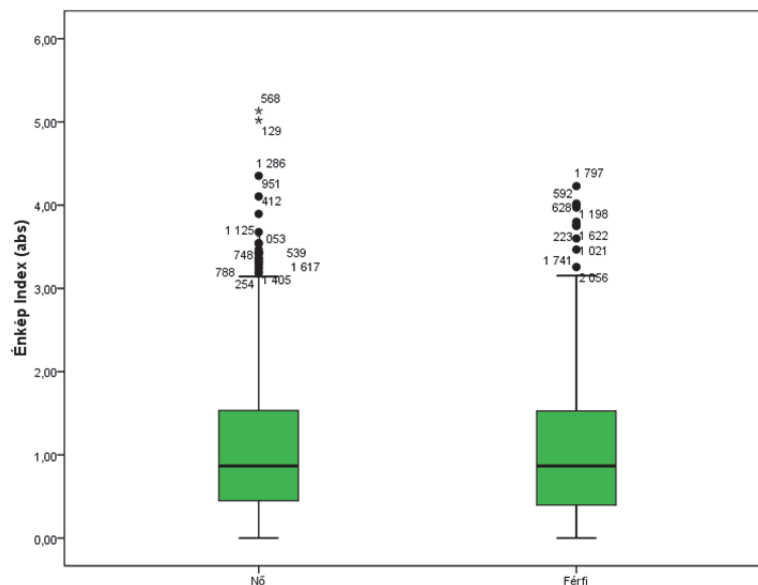
15. ábra: A hallgatók megítélése az Énkép Index alapján

A második főhipotézisünket az előzőek alapján igazoltnak tekinthetjük, hiszen a válaszadók több, mint 41%-a nem képes reálisan megítélni saját pénzügyi ismereteit.

A második hipotézisünk első alhipotézise szerint, a férfiak önértékelése és valós pénzügyi tudása között nagyobb a szakadék, mint a nők esetében. A 16. ábra az Énkép Indexet mutatja nemek szerinti bontásban (az értékek abszolút értéken szerepelnek az ábrán).

16. ábra: Énkép Index nemek szerint

A fenti ábra a hipotézisünkkel ellentétben azt mutatja, hogy a vizsgált 18 és 25 év közötti nők önértékelése és tényleges tudása között minimálisan ugyan, de nagyobb az átlagos eltérés, mint a férfiak esetében. A két csoport közötti különbség szignifikanciáját variancianalízissel

is vizsgáltuk, azonban az nem mutatott statisztikailag igazolható eltérést ($F=0,899$, $\text{sig}=0,343$). Megállapíthatjuk, hogy a vizsgált fiatal nők és férfiak ugyan olyan mértékben térnek el a valós önértékeléstől a pénzügyi és gazdasági ismereteket illetően.

Összehasonlításképpen ezt megvizsgáltuk a 25 év felettiiek esetében is, ahol viszont a hipotézisünknek megfelelően a férfiak önértékelése válik el jobban a valóságtól – szignifikáns eltérést azonban itt sem tudtunk kimutatni a nők és a férfiak között.

A második alhipotézist, mely szerint a kockázatvállalás szintjét az énkép határozza meg, nem pedig a valós pénzügyi tudás, többek között a Kockázatvállalási Mutató és az Énkép Index segítségével értékeljük.

Az Anyag és Módszer fejezetben írtak alapján a Kockázatvállalási Mutató értékét kétféleképpen számoljuk. Egyszer önbevallás alapján, másodjára pedig önbevallás és a mért teljesítmény (PTM) alapján.

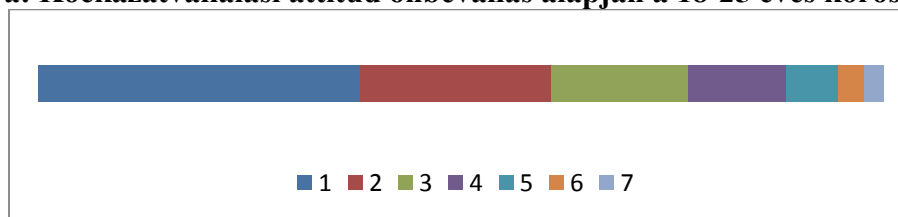
Ha az önbevalláson alapuló kockázatvállalási hajlandóságot az önbevalláson alapuló pénzügyi ismeretek szintjéhez hasonlítjuk, akkor megkapjuk az egyes hallgatók saját kockázatvállalásukról alkotott képét. Ha viszont a valós tudáshoz viszonyítjuk az önbevalláson alapuló kockázatvállalási szintet, akkor megkapjuk, hogy adott hallgató mennyit kockáztat valójában, ha pénzügyi-gazdasági döntést kell hoznia – más megfogalmazásban mérhetővé válik a rejtett kockázatvállalás mértéke.

A hallgatókat három kategóriába soroltuk: (1) kockázatvállaló, (2) kockázat kezelő és (3) kockázat kerülő. Az osztályozás alapjául – az Énkép Indexhez hasonlóan – itt is a $\pm 15\%$ -os értéket⁴ választottuk azzal az eltéréssel, hogy a mutató sajátosságait figyelembe véve a sávot az egyes értékhez igazítottuk. Ezek alapján azok a hallgatók, akik 0,85 alatti értéket kaptak, azokat a kockázatkerülőkhöz, akik pedig 1,15 felettit, a kockázatvállalókhöz soroltuk. A többiek a kockázatkezelő megjelölést kapták (5. táblázat).

5. táblázat: A 18-25 évesek kockázatvállalási besorolása önbevallás és valós értékelés alapján

	Kockázatvállalás önbevallás alapján		Kockázatvállalás valós tudásszint alapján	
Kockázat kerülő	1345	77,17%	1254	71,94%
Kockázat kezelő	209	11,99%	240	13,77%
Kockázat vállaló	189	10,84%	249	14,29%

17. ábra: Kockázatvállalási attitűd önbevallás alapján a 18-25 éves korosztályban

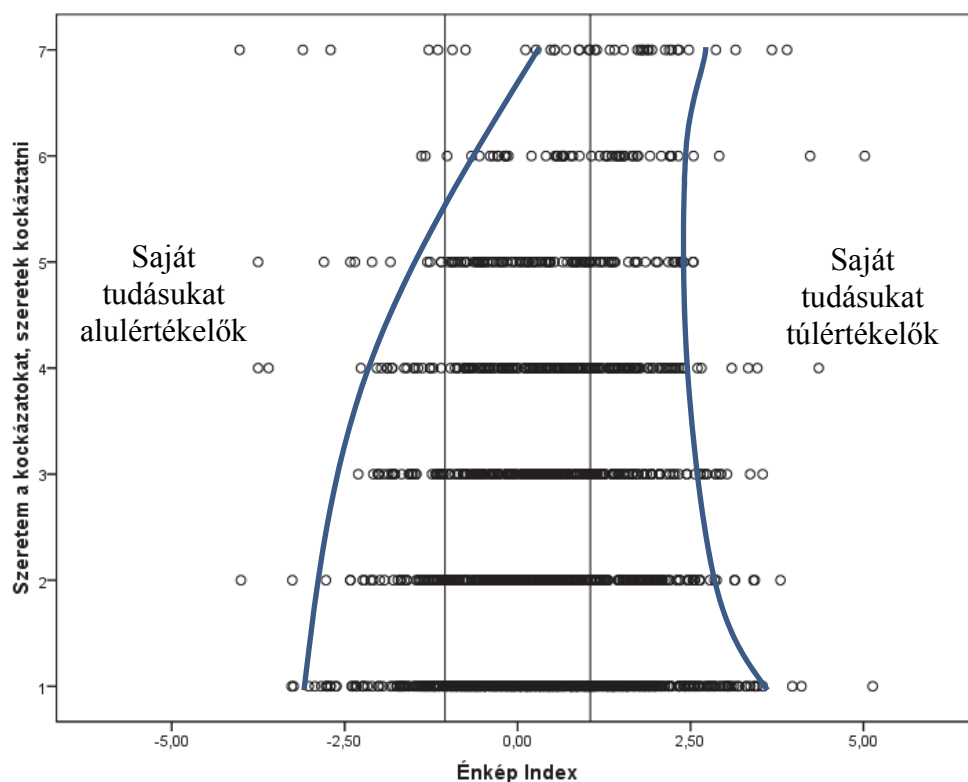

⁴ az 1-hez képest

A 17. ábra alátámasztja a besorolás eredményét, vagyis a felmérésben résztvevő fiatalokat a kockázatkerülő magatartás jellemzi leginkább – 60,7%-uk választotta vagy az egyes, vagy a kettes kategóriát. Ha a hármas értéket is hozzávesszük, akkor az több, mint a válaszadó fiatalok háromnegyede (76,9%). Ebből, valamint az 5. táblázat adataiból levonhatjuk a következtetést, hogy a hallgatók kockázatvállalási hajlandósága rendkívül alacsony – nem igazodik a pénzügyi-gazdasági ismereteikhez.

A 18. ábra a kockázatvállalási hajlandóságot és az Énkép Indexet ábrázoltuk. A két függőleges vonal jelzi a $\pm 1,05$ -ös értéket, ami alapján korábban a hallgatók Énkép Index szerinti besorolása történt, illetve a két görbe jelzi, hogy milyen módon helyezkedik el az értékek jelentős hányada.

18. ábra: A kockázatvállalási hajlandóság és az Énkép Index

A keresztábra elemzés eredménye szerint van ugyan kapcsolat az Énkép Index és a hallgatók kockázatokhoz való hozzáállása között ($\chi^2=33$, $df=12$, $sig=0,001$), azonban a kapcsolat erőssége nem jelentős (Cramer $V=0,097$).

Nemek szerint külön-külön vizsgálva árnyaltabb képet kapunk, ugyanis a férfiak esetében a keresztábra elemzés talált kapcsolatot az Énkép Index és a kockázatokhoz való hozzáállás között, amely szignifikáns ($\chi^2=26,76$, $df=12$, $sig=0,008$, Cramer $V=0,14$), míg a nők esetében a kapcsolat meglétét nem sikerült igazolni ($\chi^2=18,597$, $df=12$, $sig=0,099$).

Tekintve, hogy a hallgatók többsége nem mutat egyáltalán kockázatvállalási hajlandóságot, a második alhipotézist nem tudjuk igazolni, azonban a fentiek alapján egyértelműen elvetni sem – a kérdés további kutatást igényel.

A kockázatvállalási hajlandóság elmaradása egyaránt értékelhető jónak és kevésbé szerencsésnek. Jó azért, mert a jelek szerint a vizsgált korosztályba tartozó fiatalok nem vállalnak fel olyan kockázatokat, amelyek meghaladják az ítélőképességüket. A kockázatkerülő magatartás ugyanakkor negatív hatással is jár, hiszen a kockázatvállalási hajlandóság nem követi a pénzügyi tudásszintet, így a fiatal felnőttek elzárkózhatnak olyan pénzügyeket érintő tranzakcióktól is, amely a jólétük növeléséhez járulna hozzá.

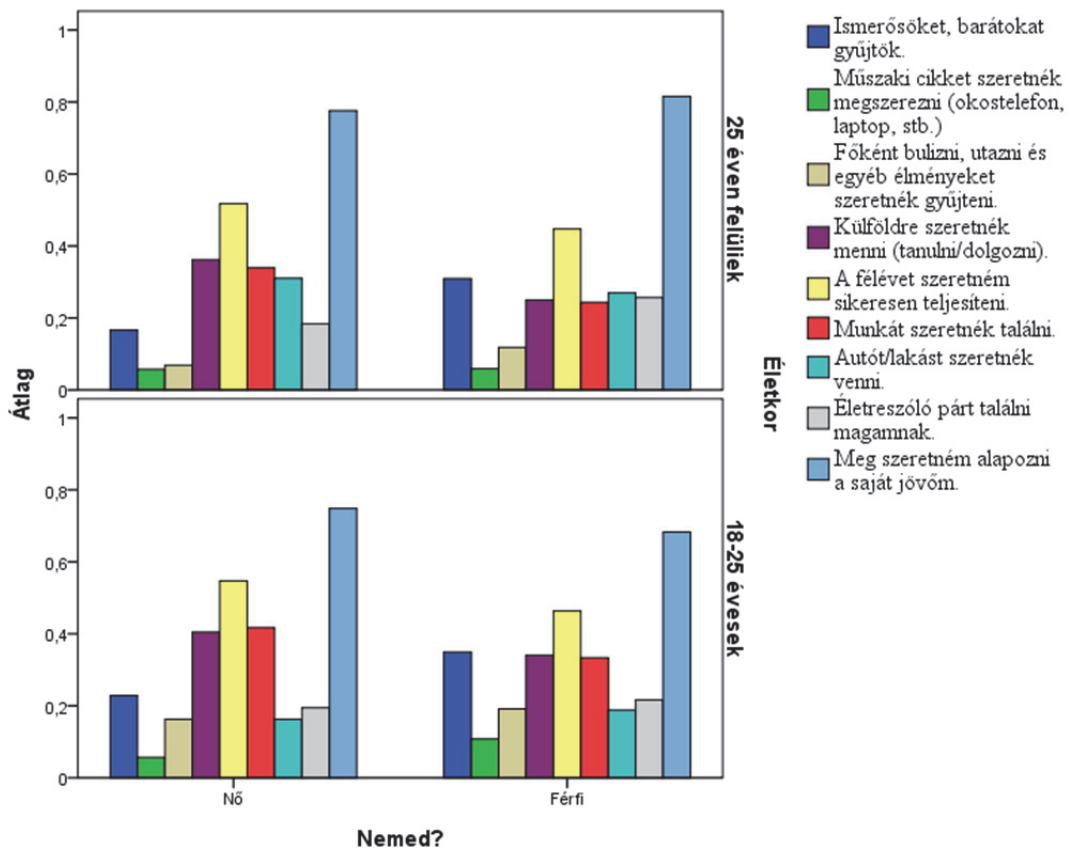
4.4) A hallgatók élethelyzetének sajátos elemei

A hallgatók célrendszerének, jövedelemszintjének, illetve pénzügyi termékhasználatának feltárása alapvető ahhoz, hogy választ tudjunk adni a harmadik hipotézisünkre, miszerint a felsőoktatásban tanuló fiatalok az élethelyzetüknek és célrendszerüknek megfelelő pénzügyi műveltséggel bírnak.

4.4.1) A hallgatók célrendszere

Elsőként a hallgatók célrendszerét elemeztük. A kérdésben, amelyben rákérdeztünk, hogy melyek a hallgatók elsőbbséget élvező céljai az életben, a felkínált kilenc lehetőségből hármat kellett kiválasztaniuk a hallgatóknak.

19. ábra: Melyek az elsőbbséget élvező célok az életben? – kérdésre adott válaszok nemek és életkor szerint

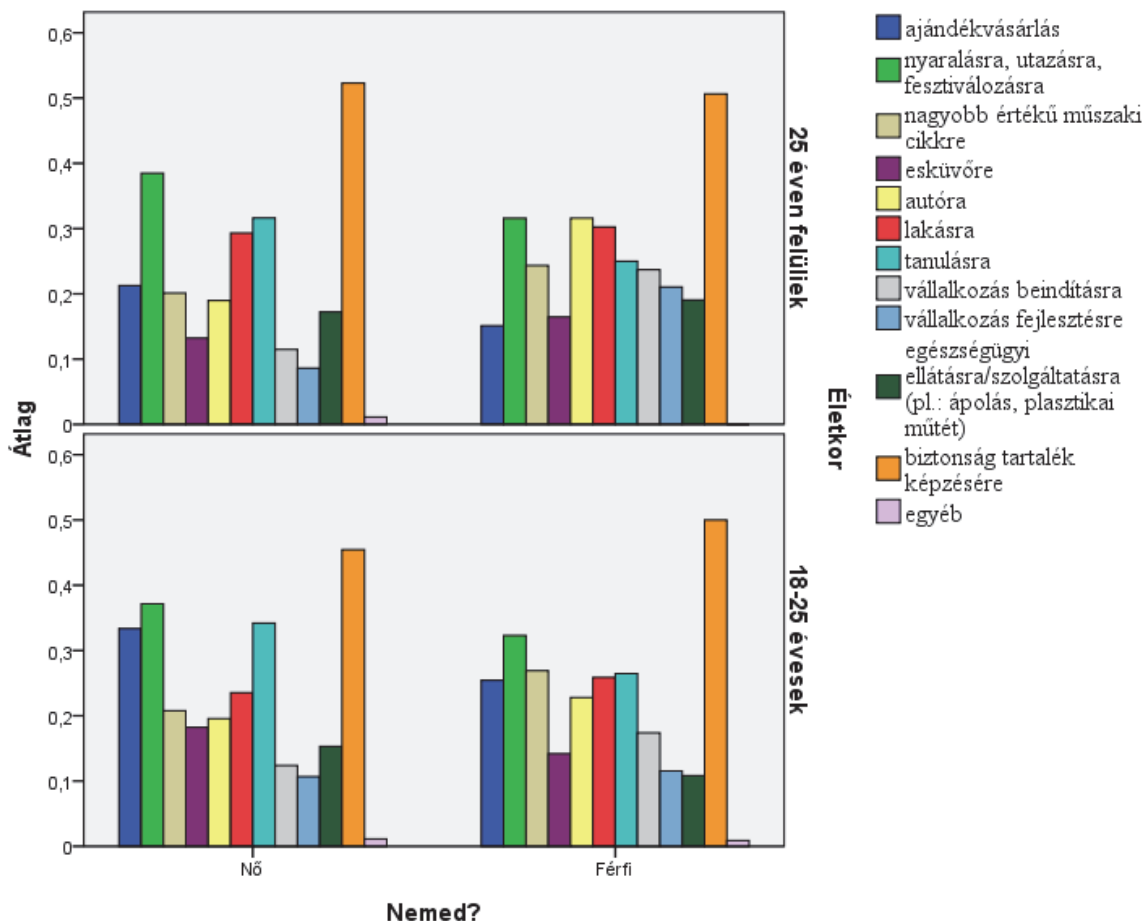

A 19. ábra látható oszlopdiagrammokról kiderül, hogy a célrendszer nemeként és korcsoportonként eltérő. Látható továbbá, hogy a férfiak kapcsolat-orientáltabbak a nőknél, valamint az is, hogy a nőknél jellemzőbb, hogy külföldre szeretnének menni. A fiatalabb

korosztály céljai között természetesen hangsúlyosabban jelenik meg a szórakozás, illetve a munkakeresés, abban azonban mind a két korosztály egyetért, hogy a félévet szeretné sikeresen teljesíteni, illetve abban is, hogy a jövőjüket szeretnék megalapozni.

A hallgatók céljaira egy másik kérdésben is rákérdeztünk (20. ábra), amelyből kiderül, hogy a diákok egyik kiemelt célja a biztonság, amely összhangban van a kockázatkerülő magatartásukkal. Tekintve, hogy a felmérés a december hónapot is érinti, az ajándékvásárlás valószínűleg nagyobb súllyal szerepel a válaszok között, mint az lenne egy nyár eleji felmérésben. Ennek ellenére megfigyelhető, hogy bár a férfiak törekednek a szociális kapcsolataik bővítésére mindkét korosztályban, a nők azok, akiknél az ajándékozás erőteljesebben megjelenik. Látható továbbá az is, hogy lakásra mindkét korosztály tesz félre, azonban a 25 év felettiéknél ez hangsúlyosabban jelenik meg. A férfiakról mondható el az is, hogy jobban szeretnék autót, mint a nők, valamint nagyobb a vállalkozó kedvük is – utóbbi az idősebbeknél erőteljesebben jelenik meg. Végül az idősebb korosztályról mondható el az is, hogy az egészségügyi szolgáltatások iránt nagyobb keresletet támasztanak.

20. ábra: Az „alábbiak közül jelenleg mire gyűjtesz”? – kérdésre adott válaszok

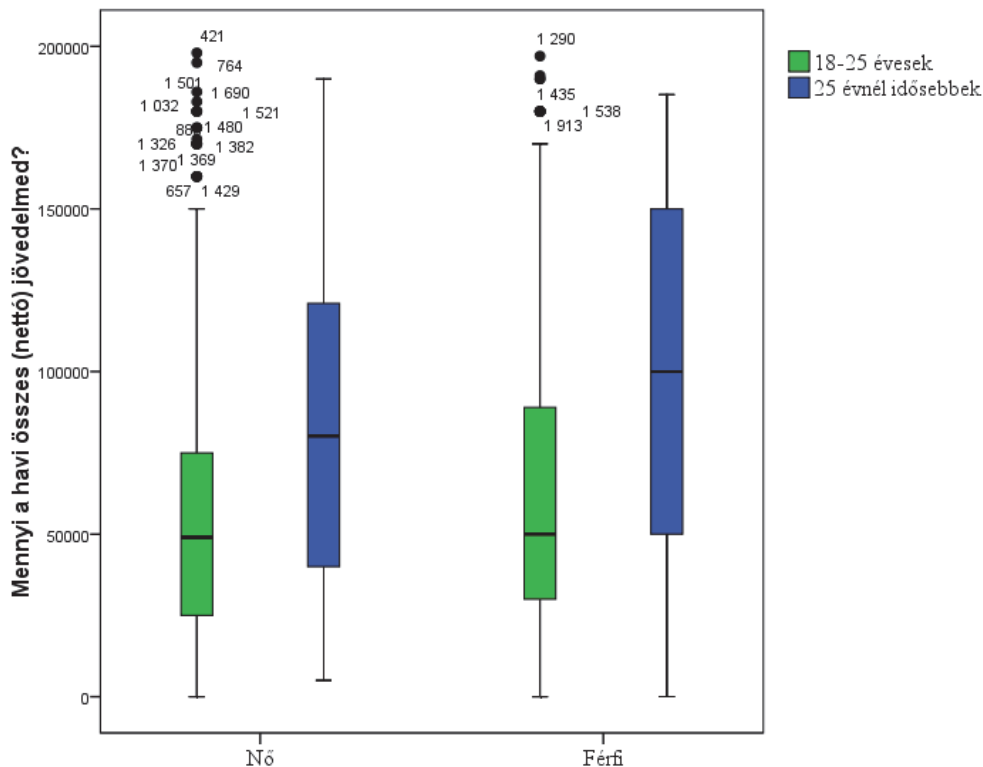
A grafikonok elemzése alapján levonható az a már-már triviálisnak tekinthető következtetés, hogy az idő múlásával párhuzamosan a hallgatók igényei változnak. A hallgatók célrendszerének további vizsgálatát a használt pénzügyi termékek elemzésekor fejtjük ki bővebben.

4.4.2) A hallgatók jövedelme

A hallgatók célrendszere egyben felvázol számukra egy olyan preferenciarendszert is, amelynek kielégítése felé lépéseket tesznek. A kérdés az, hogy a diákok honnan szerzik a szükségleteik kielégítéséhez a jövedelmüket, illetve az, hogy ez milyen volumenű és összetételű.

A válaszadó 2.070 hallgató közül összesen 1.646 nyilatkozott a jövedelméről, melynek átlagos szintje 62.915 forint havonta (n=1.491)⁵. Természetesen a jövedelem mértéke is eltérő a két korcsoport között, illetve differencia mutatkozik nemenként is (21. ábra).

21. ábra: Jövedelem mértéke nemenként és korcsoportonként

A fenti ábrán igen élesen kirajzolódik, hogy mind a 18-25 évesek korosztályában, mind pedig a 25 éven túliak korosztályában a jövedelem átlagos szintje a férfiaknál magasabb. Mértékét a 6. táblázat tartalmazza.

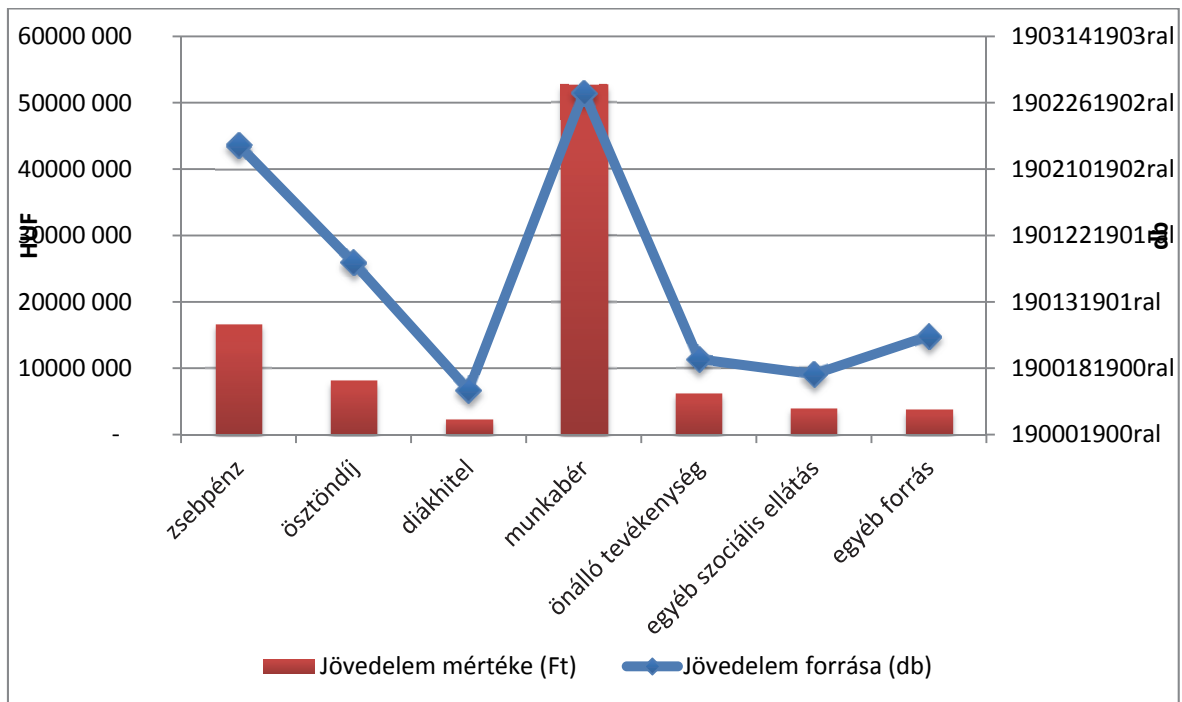
6. táblázat: Az átlagjövedelem mértéke nemenként és korcsoportonként (Ft)

	18-25 év közöttiek	25 évnél idősebbek
Férfiak	62.847	101.058
Nők	55.185	85.984

Megjegyzés: az ábra a kiugró (200 ezer Ft feletti) jövedelemmel rendelkezők adatai nélkül készült

Ami a jövedelem forrását illeti, megkérdeztük a hallgatókat, hogy milyen összetételben jutnak hozzá a pénzeszközökhöz – az eredményt a 22. ábra tartalmazza.

⁵ A kiugró jövedelmek (200 ezer Ft feletti jövedelem) nélkül számítva.

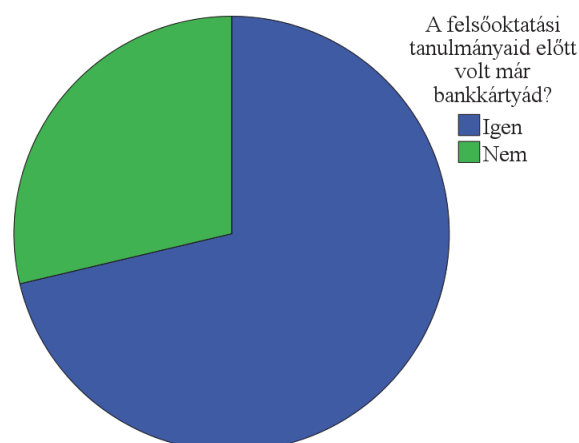
22. ábra: A 18-25 év közötti hallgatók jövedelmének forrása és mértéke

Megjegyzés: az ábra a kiugró (200 ezer Ft feletti) jövedelemmel rendelkezők adatai nélkül készült

A fentiek alapján a jövedelmet bevalló hallgatók három legjelentősebb bevételi forrása sorrendben (1) az otthonról kapott támogatás (zsebpénz), (2) a munkabér és (3) az ösztöndíj. Ha a jövedelem mértékét is figyelembe vesszük, akkor egyértelműen látszik, hogy a 18-25 év közötti hallgatók főként tanulás melletti munkával jutnak jövedelemhez.

4.2.3) A hallgatók és a pénzügyi termékek iránti keresletük

A hallgatók pénzügyi termékekkel kapcsolatos kérdéskörének vizsgálatához első és legfontosabb dolog, amit elemeznünk kell, hogy a megkérdezett hallgatók mikor kerülnek kapcsolatba személyesen is a pénzügyi szektor szolgáltatásaival, termékeivel. Ehhez megkérdeztük őket, hogy vajon volt-e már bankkártyájuk a felsőoktatási tanulmányaik megkezdése előtt.

23. ábra: Bankkártya birtoklás a felsőoktatási tanulmányok megkezdése előtt

A válaszok alapján a hallgatók közel háromnegyede rendelkezett bankkártyával a tanulmányai megkezdése előtt (23. ábra). Ha feltételezzük, hogy a pénzügyi szektorral való első találkozás egy bankszámla megnyitása (a bankszámlához legtöbb esetben tartozik egy kártya is), akkor levonhatjuk a következtetést, hogy a hallgatók többsége már a középiskolai tanulmányaik alatt megkezdi a korai pénzügyi szocializáció során elsajátítottak alkalmazását.

Az, hogy egy-egy hallgató hány banknál vezet számlát, abból a szempontból fontos kérdés, hogy milyen módon képes a hallgató kihasználni az egyes bankok ajánlatai közötti eltéréseket a saját hasznára, ami egyben több odafigyelést és tervezési készséget is igényel.

7. táblázat: A hallgatók bankszámláinak száma nemek szerint

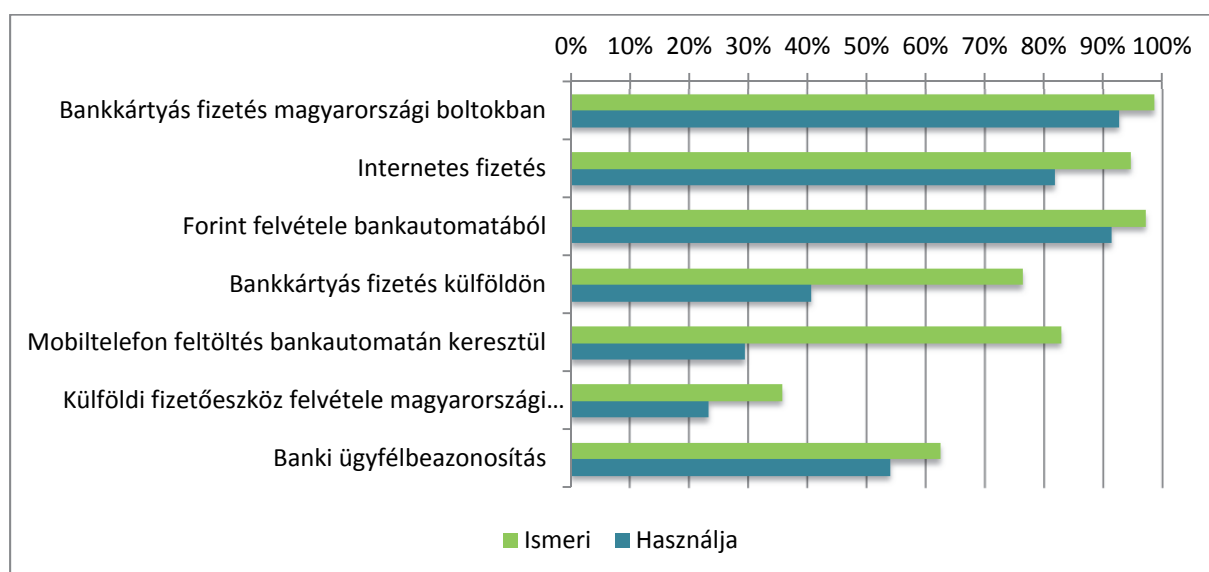
	Nők	Férfiak	Összesen	
Hány banknál vezet számlát?	0	1,80%	1,32%	1,61%
	1	78,26%	73,68%	76,46%
	2	17,86%	21,20%	19,17%
	3	1,42%	3,51%	2,24%
	4	0,57%	0,29%	0,46%
	5	0,09%	0,00%	0,06%
Összesen	100%	100%	100%	

Megjegyzés: N=1742

A 7. táblázat szerint a legtöbb hallgató egy bankszámlával rendelkezik, de nem ritka a két bankszámlával rendelkező diák sem – a kettő összesen lefedi a hallgatók 95,6%-át, ami abból a szempontból értékelhető pozitívnak, hogy a hallgatók képesek részt venni a készpénzhelyettesítő forgalomban, ami Székely (2010) szerint a pénzügyi fejlettség egyik indikátora.

Visszatérve a bankkártyához, megkérdeztük a hallgatókat, hogy szerintük mire lehet használni, illetve azt is, hogy ők mire használják. Az eredményt a 24. ábra mutatja.

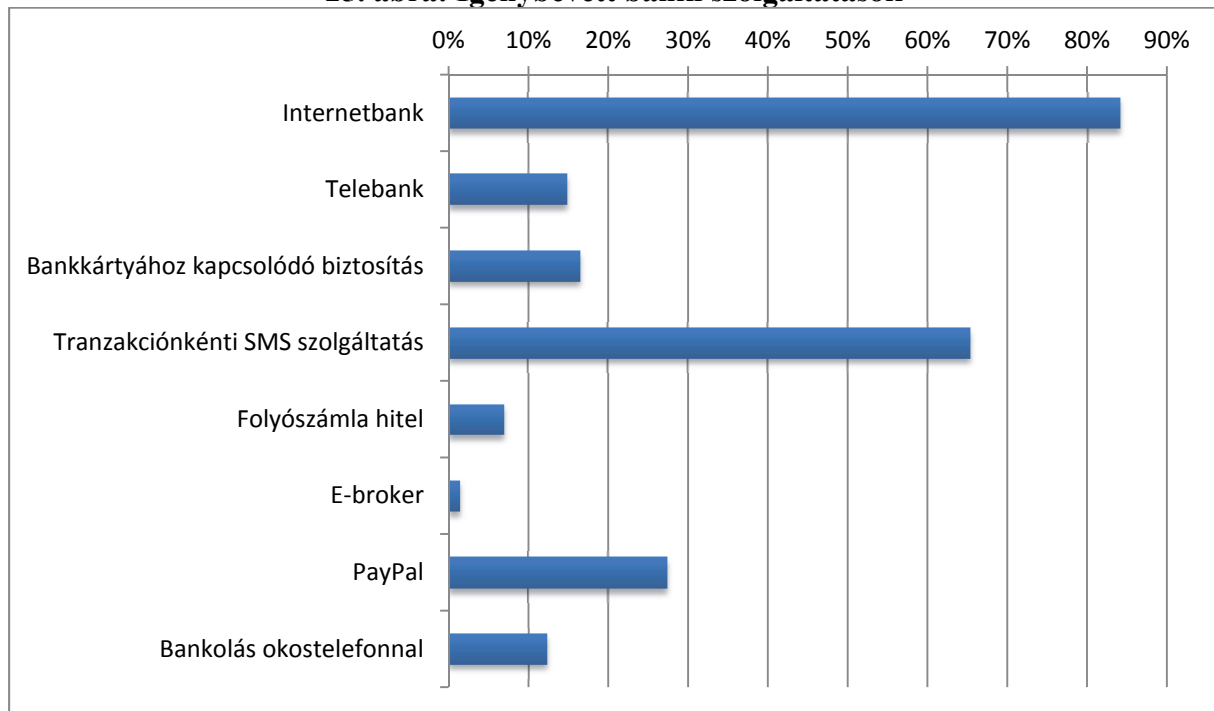
24. ábra: Bankkártya funkciók ismertsége és használata a hallgatók körében

A három legismertebb bankkártya funkció a készpénzfelvétel, a bankkártyás fizetés, illetve az internetes fizetés – a bankkártya ezen funkcióit a többség használja is. A külföldi bankkártyás vásárlást is sokan ismerik, de a használat valószínűleg azért alacsonyabb, mert a diákok többsége nem jár olyan sokat külföldre, hogy ezt a szolgáltatást igénybe vegye. A mobiltelefon feltöltésnek pedig számos alternatívája van, így a használata azért térhet el lényegesen annak ismertségétől. A legalacsonyabb ismertsége a külföldi fizetőeszköz magyarországi automatából történő felvételnek van.

Megkérdeztük a hallgatókat arról is, hogy milyen banki szolgáltatásokat használnak az összeállított listából (25. ábra).

25. ábra: Igénybevett banki szolgáltatások

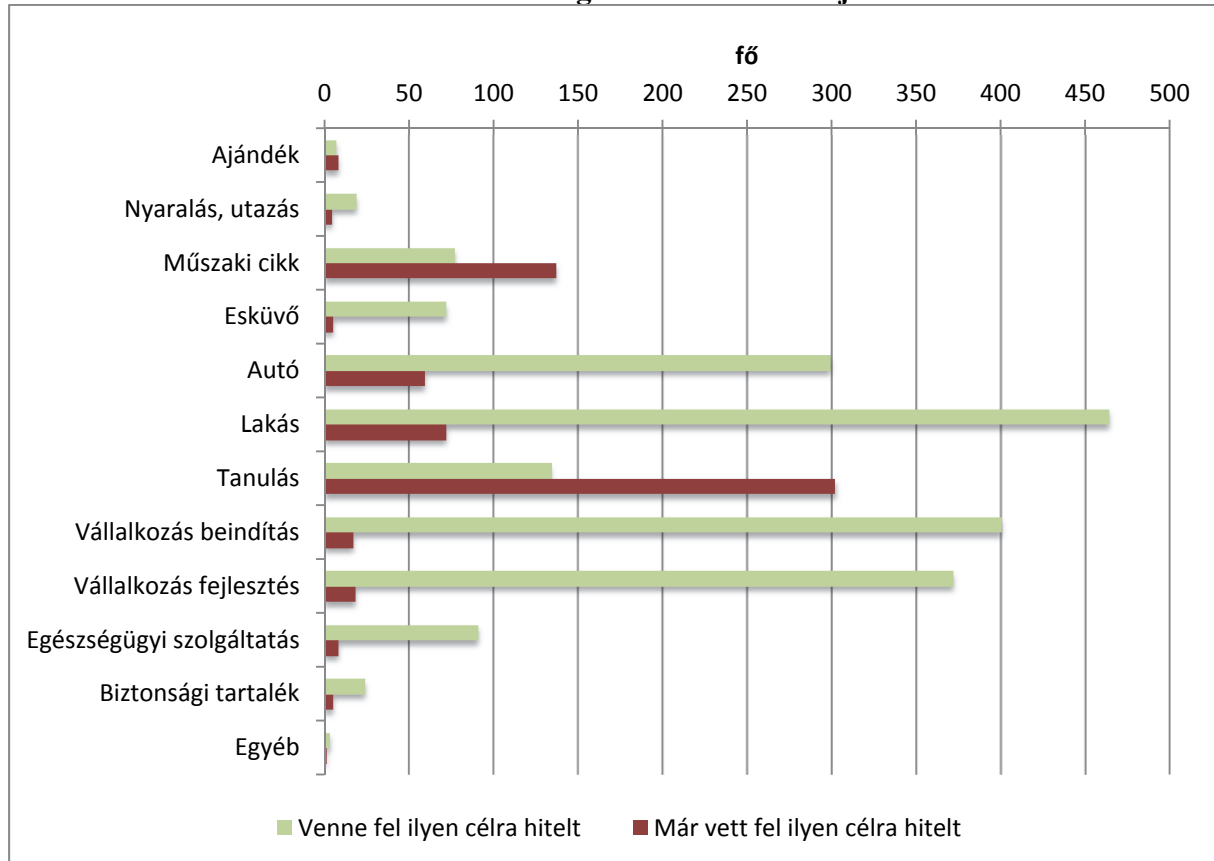
A 18-25 év közötti hallgatók által igénybe vett banki szolgáltatások köre alátámasztja a korábban elhangzottakat, vagyis előszeretettel intézik pénzügyeiket internetbankon keresztül. A kockázatkerülő magatartást követve, a diákok a bankszámlájukat érintő pénzmozgásokról jellemzően értesítést kérnek SMS-ben. Az internetes fizetés és a biztonság kombinációjaként a PayPal rendszert a diákok közel 30%-a használja. A diákok alacsony jövedelemszintje ugyanakkor csak kevés hallgató számára teszi lehetővé azt, hogy összetettebb pénzügyi eszközökkel kereskedjen a különböző e-broker rendszereken keresztül.

A pénzügyi szolgáltatások után megnéztük, hogy milyen pénzügyi termékeket használ a 18-25 éves korosztály, vagyis vannak-e hitelek, megtakarításaik, illetve befektetéseik (a biztosítást a befektetések részeként kezeltük).

Hitelek

A hallgatók hiteleinek értékeléséhez nem a hitel típusát, hanem annak célját kérdeztük. A felmérés szerint a 18 és 25 év közötti hallgatók közül összesen 442-nek (25,37%) van, vagy volt a múltban hitele. A hitel célja szerinti bontást a 26. ábra mutatja be.

26. ábra: A hallgatók hiteleinek célja

A fenti ábrán egyszerre ábrázoltuk azt, hogy milyen célra vennének fel hitelt a diákok, illetve azt is, hogy mire vettek már fel életük során. A négy fő cél ezek alapján (1) a tanulás, (2) a műszaki cikk, (3) a lakás és végül (3) az autóvásárlás, ami a ténylegesen felvett hiteleket illeti. A hitelt felvevő hallgatók átlagosan több mint 11.800 forinttal nagyobb jövedelemmel rendelkeznek, mint azok, akik a hitel lehetőségével nem éltek. Megnyugtató eredmény, hogy kevesen vannak olyanok, akik rövid távú haszonmaximalizálásra vettek fel hitelt (ajándék, nyaralás, esküvő).

A megfontolt hitelfelvétel mércéje, hogy a hallgatók mennyire elégedettek a hiteleikkel, ezért arra kértük őket, hogy értékeljék egy 10-es skálán az adott hiteleiket. Az 565 hitelfelvételből⁶ 453-at (80,17%-ot) értékelték 5-nél magasabb elégedettségi szintre a diákok, így az átlag 6,65 pont lett. Ez arra utal, hogy teljes mértékben nem elégedettek a hallgatók a hiteleikkel. Azokat, akik 5-ös érték alatti pontszámot adtak valamely hitelükre, azokat megkértük, hogy nyilatkozzanak ennek az okáról (8. táblázat).

Az elégedetlenség forrása egyfelől a hitelekkel szembeni negatív társadalmi megítélés, ami miatt a hallgatók félnek, hogy nem tudják majd visszafizetni a hitelt, másfelől pedig az, hogy a várt és valós törlesztő részlet, illetve kamat szintje eltér egymástól.

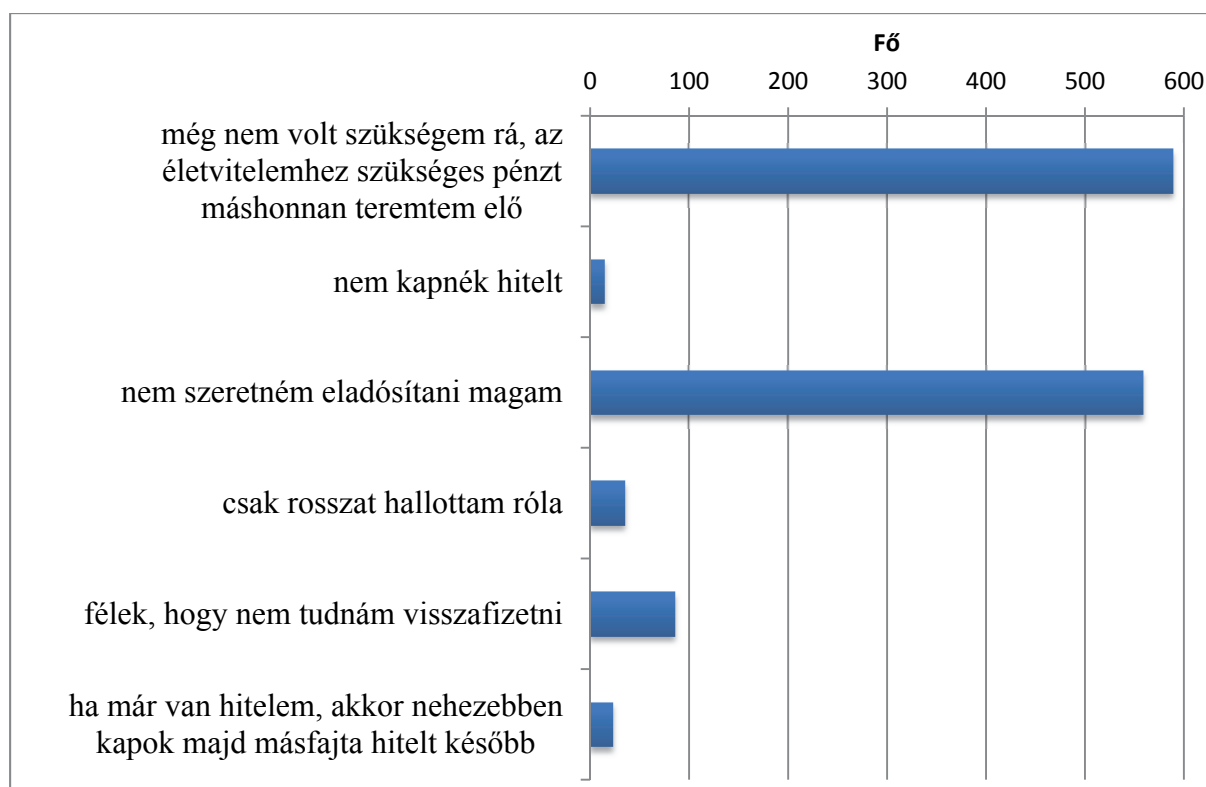
⁶ egy személyhez több hitel is tartozhat

8. táblázat: A hitellel való elégedetlenség okai

	Nők	Férfiak	Összesen
olyan költségeim is keletkeztek, amikről nem volt szó	5	11	16
Mi a fő oka, hogy nem vagy elégedett a hiteleddel? nem annyi (nagyobb) a kamat és/vagy a törlesztő részlet, mint amit vártam	29	18	47
sokan belebuktak és félek, hogy velem is ez történik	35	15	50
inkorrekt ügyintézés	7	2	9
egyéb	9	9	18
Összesen	85	55	140

A hitelekkel kapcsolatban megkérdeztük azokat is, akik nem vettek fel hitelt, hogy miért nem tették ezt (27. ábra).

27. ábra: A hitel nélküli hallgatók hitelhez való hozzáállása

A 27. ábra jelölt két fő ok, amiért a 18-25 év közötti felsőoktatásban tanuló hallgatók nem vesznek fel hitelt, hogy nem szeretnék eladósítani magukat, valamint az, hogy az életvitelük ezt nem kívánja meg tőlük.

A fentiekben a hitelekkel kapcsolatban leírtakat összefoglalva: (1) a hitelekhez való negatív társadalmi hozzáállás, (2) a hallgatók alacsony jövedelemszintjéből eredő hitelképtelensége

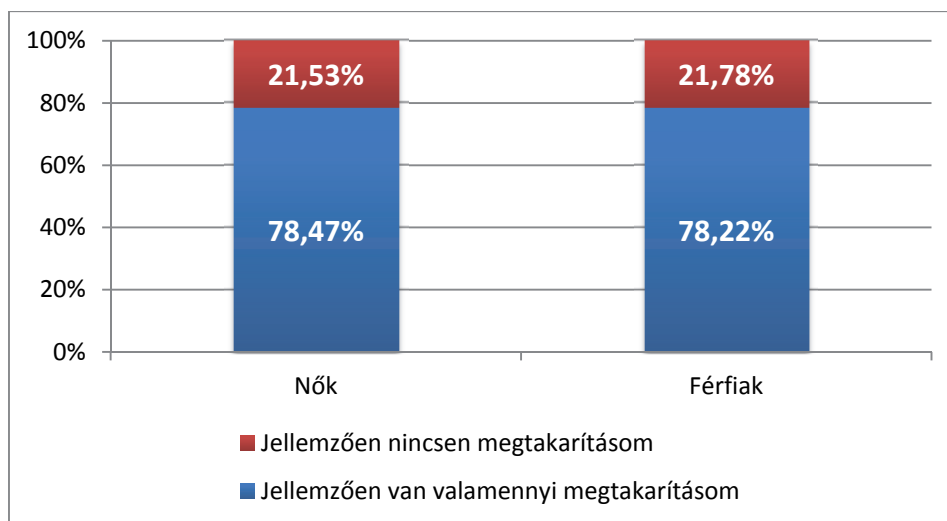
(diákhitelt leszámítva) és végül de nem utolsó sorban (3) a hallgatók életvitele nem teszi szükségessé a többség számára, hogy hitelt vegyen fel. Emellett pozitívként értékelhető, hogy a hiteltermékekkel élők célja nem a rövid távú haszonmaximalizálás.

Megtakarítások, befektetések

A befektetésekhez elsődlegesen megtakarításokra van szükség, így a két kategóriát együtt vizsgáljuk.

Megkérdeztük a hallgatókat, hogy van-e megtakarításuk, illetve ha van, az milyen mértékű. A „Van spórolt pénzed, vagy megtakarításod?” kérdésre adott válaszok alapján a megkérdezett fiatal férfiak és nők között nincs különbség – közel azonos mértékben takarítanak meg (28. ábra).

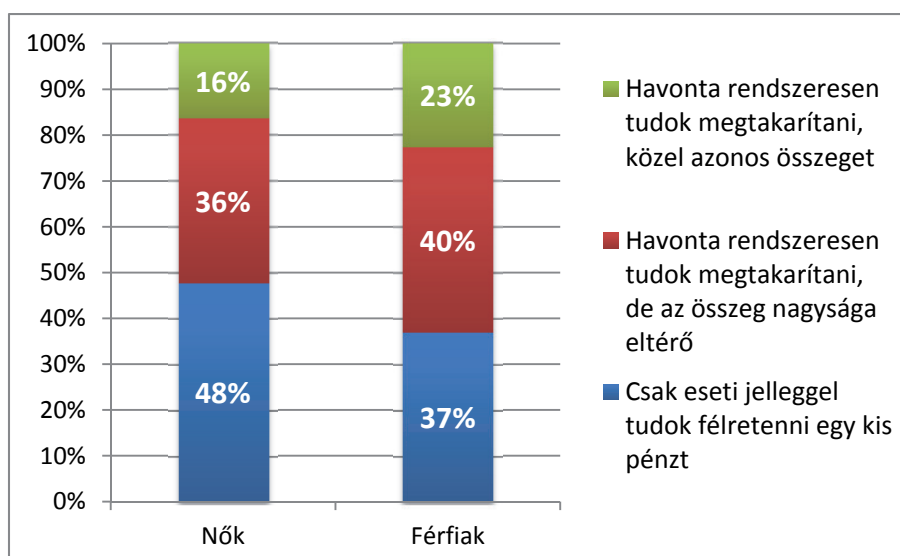
28. ábra: A megtakarítani tudók aránya nemeként

Megjegyzés: N=1367

A megtakarítás rendszerességét illetően az arányok már nem ilyen egyformák (29. ábra).

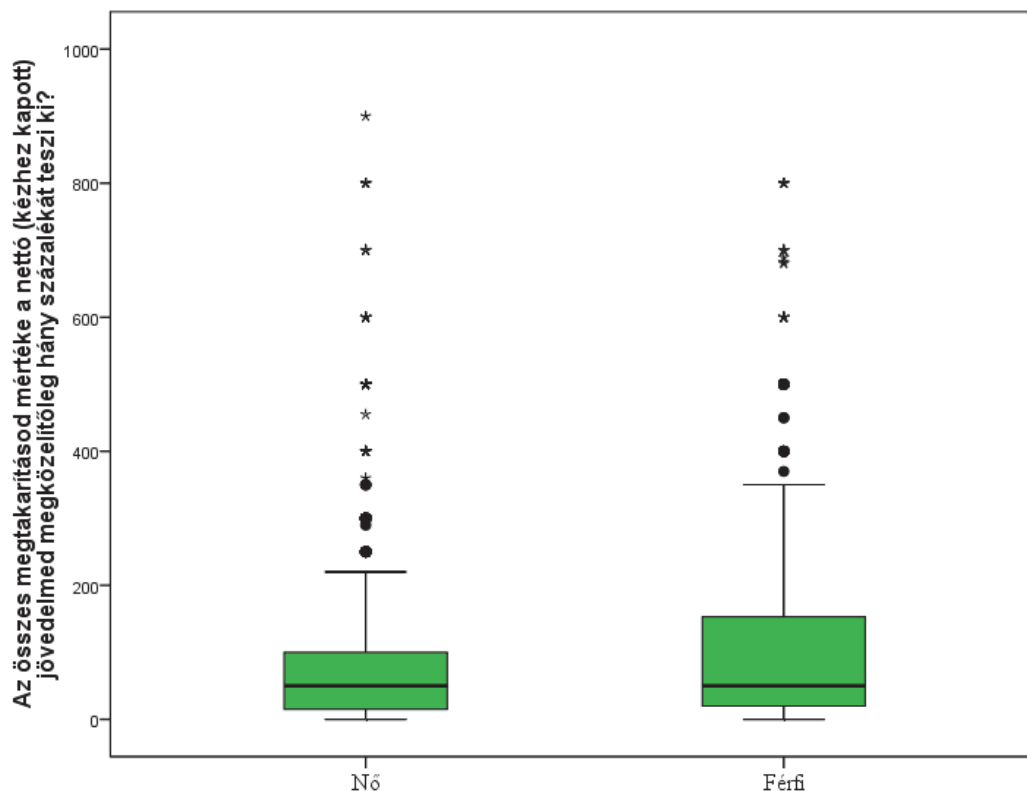
29. ábra: A hallgatók megtakarítási rendszeressége nemeként

A 29. ábra alapján azt lehet mondani, hogy a 18-25 év közötti férfiak jobb megtakarítónak minősülnek, mint korosztályuk női tagjai – valószínűleg a magasabb jövedelemszint miatt (21. ábra).

Ami a megtakarítások mértékét illeti (30. ábra), átlagosan a havi nettó jövedelem 113,38%-át teszi ki (a nők esetében 95,99% míg a férfiakéban 125,44%).

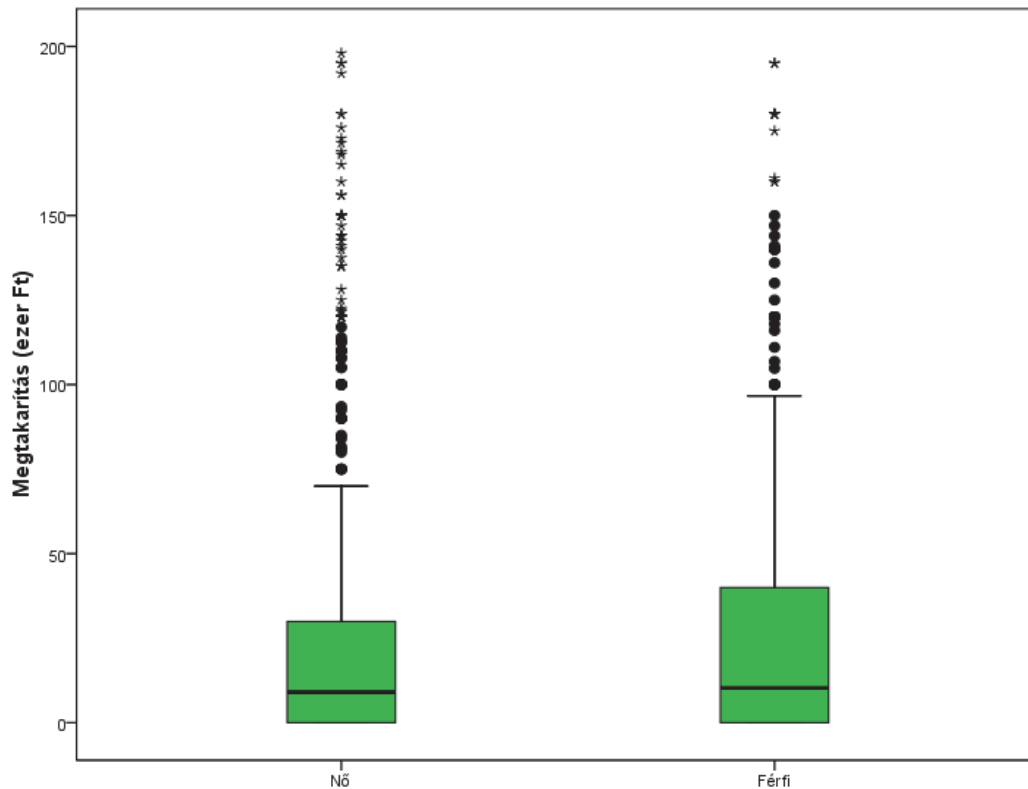
30. ábra: A 18-25 év közötti hallgatók megtakarításainak mértéke a nettó jövedelmükhöz képest

Megjegyzés: N=1305 (kiugró értékek nélkül)

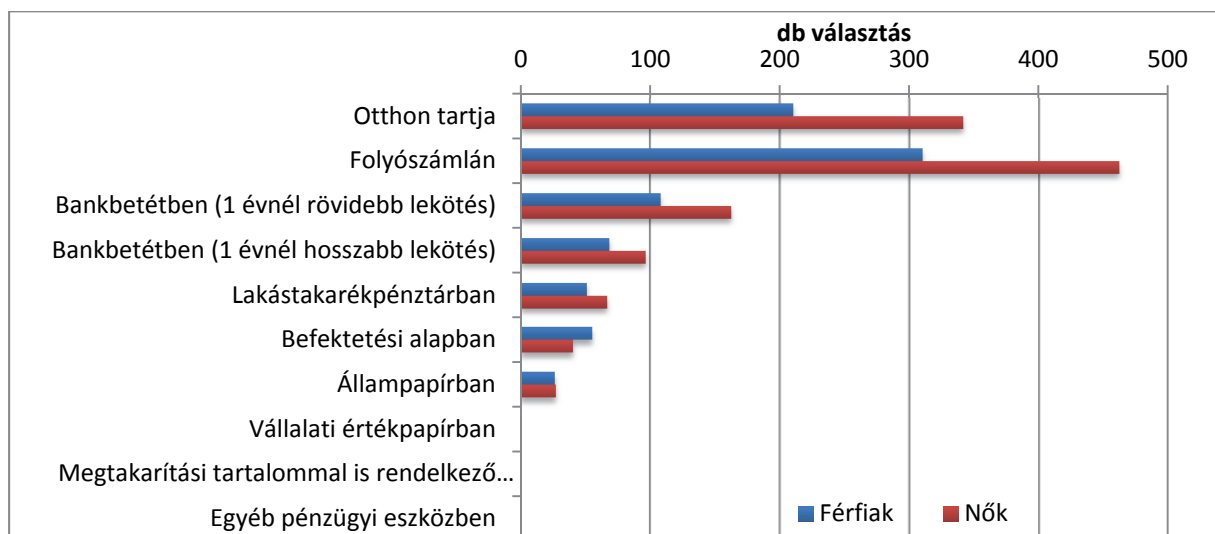
Az 1.367 megtakarító közül 1.170-nek (85,58%) 200 ezer forint alatti az össz megtakarítása (31. ábra). Látható, hogy a megtakarítás mértékének, valamint a férfiak magasabb jövedelemszintjének eredményeként a 18-25 év közötti fiatal férfiak azok, akik nagyobb összegű megtakarítással rendelkeznek. Meg kell jegyezni azonban, hogy a megtakarítások összege sok esetben még a 100.000 forintot sem éri el (77,32%-a a megtakarításoknak).

31. ábra: A 200 ezer forint alatti megtakarítással rendelkező hallgatók nemek szerinti összehasonlításban

A hitelek céljához (20. ábra) hasonlóan megnéztük, hogy milyen célokra gyűjtenek a hallgatók. Most megnézzük azt is, hogy a megtakarításaikat milyen pénzügyi termékben tartják, hogy következtetést vonjunk le a választott megtakarítási forma és a kitűzött célok közötti összhang alakulásáról.

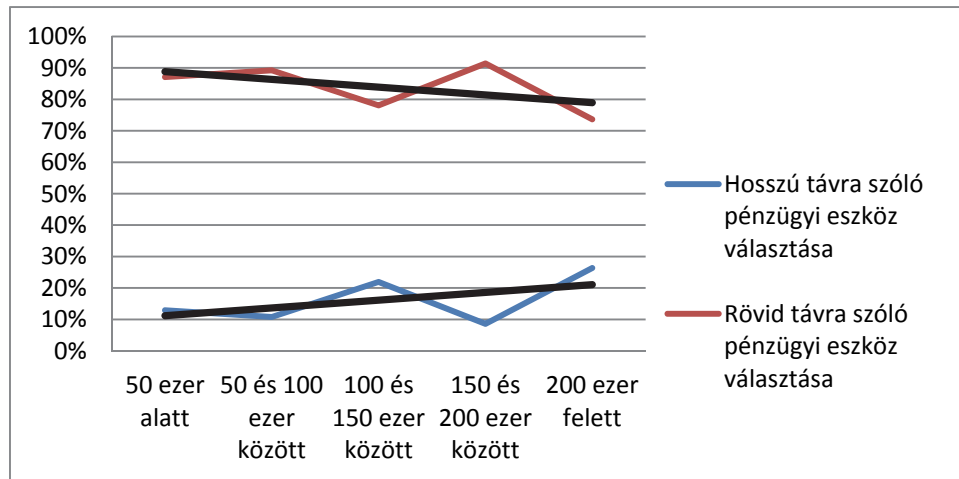
32. ábra: A 18-25 év közötti korosztály által preferált megtakarítási módok nemenként (pénzügyi termékek)

A 32. ábra szerint a diákok elsősorban az egyszerű – rövid távra szóló – megtakarítási formákat kedvelik, ugyanakkor megjelenik a hosszú távú tervezés is, hiszen a lakástakarékpénztári megtakarítási formát is 118-an választották (8,6%-a a megtakarítóknak).

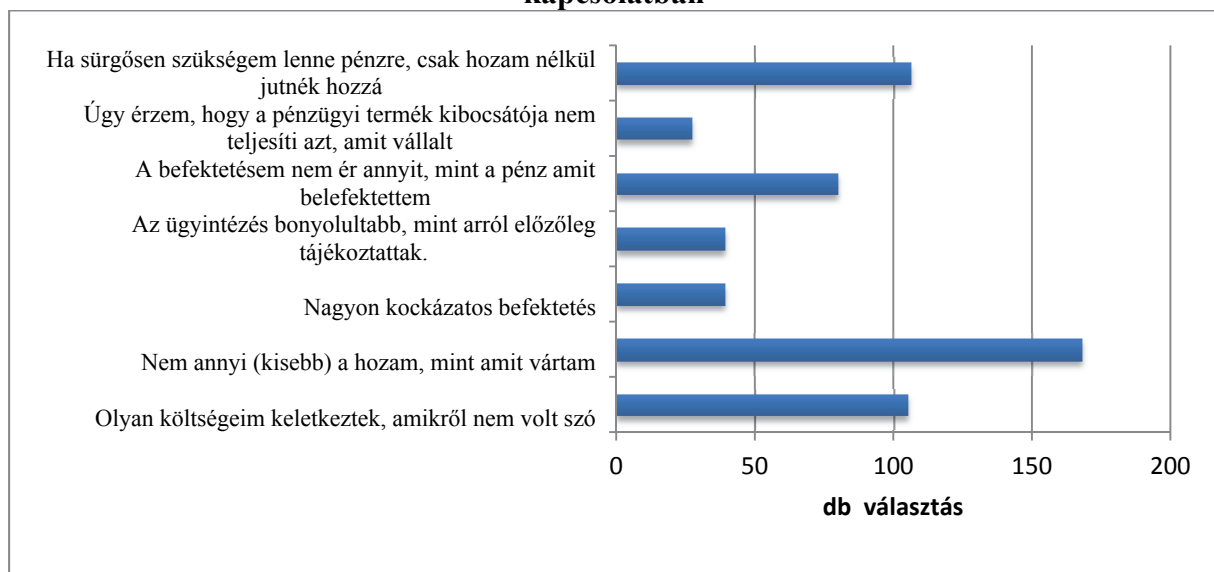
A 33. ábra azt szemlélteti, hogy a hallgatók akkor kezdik el követni hosszútávú céljaikat, amikor arra megfelelő (stabil) jövedelem és ezen keresztül megfelelő mértékű megtakarítás áll a rendelkezésükre.

33. ábra: A rövid és hosszú távra szóló pénzügyi eszközök preferálásának változása a rendelkezésre álló megtakarítás nagyságával

A hitelekhez hasonlóan, a megtakarítási termékekkel kapcsolatban is megkérdeztük a hallgatókat arról, hogy mennyire elégedettek a választott formával. A 2.234 választott kategória⁷ összetett átlaga 7,02. Ez mutatja, hogy a megtakarítani képes hallgatók elégedettebbek a befektetési termékekkel, mint azt láttuk a hitelfelveők esetében a választott hiteltermékekkel kapcsolatban. Természetesen ebben az esetben is megkérdeztük azokat, akik nem voltak elégedettek a választott pénzügyi termékkel, hogy mi ennek az oka (34. ábra).

34. ábra: A hallgatók elégedetlenségének okai a befektetési-megtakarítási termékekkel kapcsolatban

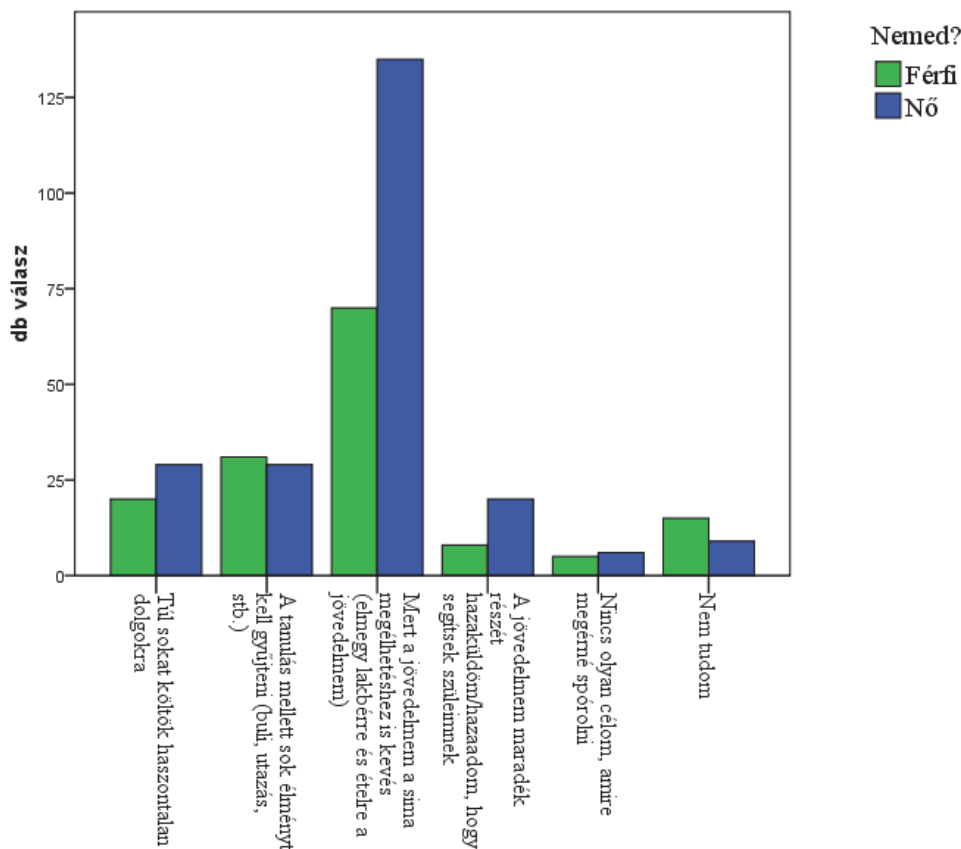
⁷ egy hallgató hármát választhatott

A befektetési-megtakarítási pénzügyi eszközökkel kapcsolatos legfőbb három panaszból kettő arra utal, hogy a hallgatók nem teljesen értették meg a pénzügyi terméket, amelyet választottak. A harmadik ok viszont arról árulkodik, hogy a diákok nem szívesen mondanak le arról a rugalmasságról, amely egy alacsonyabb hozamú, de likvidebb megtakarítási forma jellemzője.

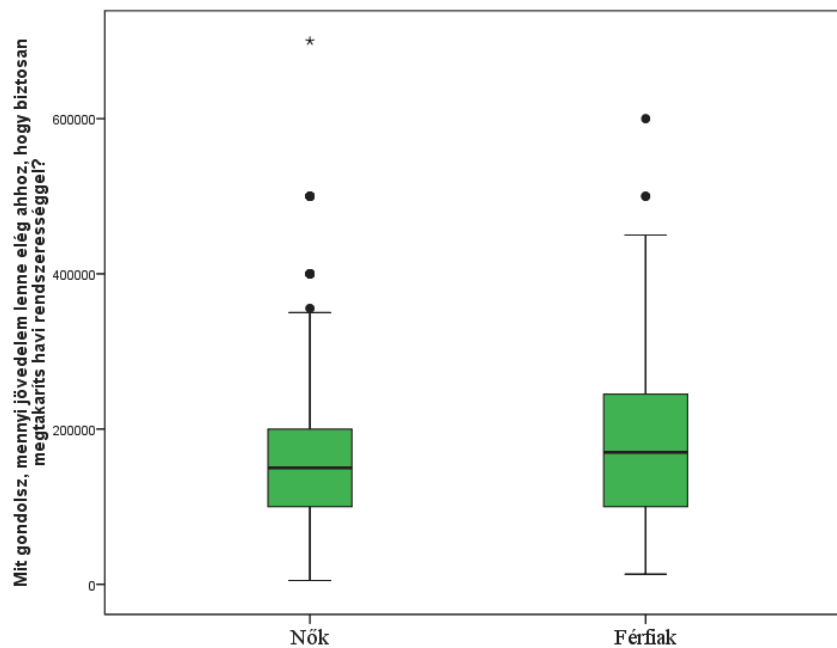
Eddig a pontig azokról volt szó, akiknek módjukban áll megtakarítani, azonban kíváncsiak voltunk arra is, hogy aki nem tud megtakarítani, az miért nem tud, illetve véleménye szerint mennyi lenne az az optimális jövedelemszint, ami mellett már képes megtakarítást elérni.

Elsőként a megtakarítás elmaradásának az okát kerestük. A válaszok alapján (35. ábra) leginkább az alacsony jövedelemszinttel indokolják a megtakarítások elmaradását – elsősorban a fiatal nők (az átlag jövedelmük havonta 47.807 forint).

35. ábra: A hallgatók válaszainak megoszlása a „Miért nem tudsz megtakarítani?” kérdésre

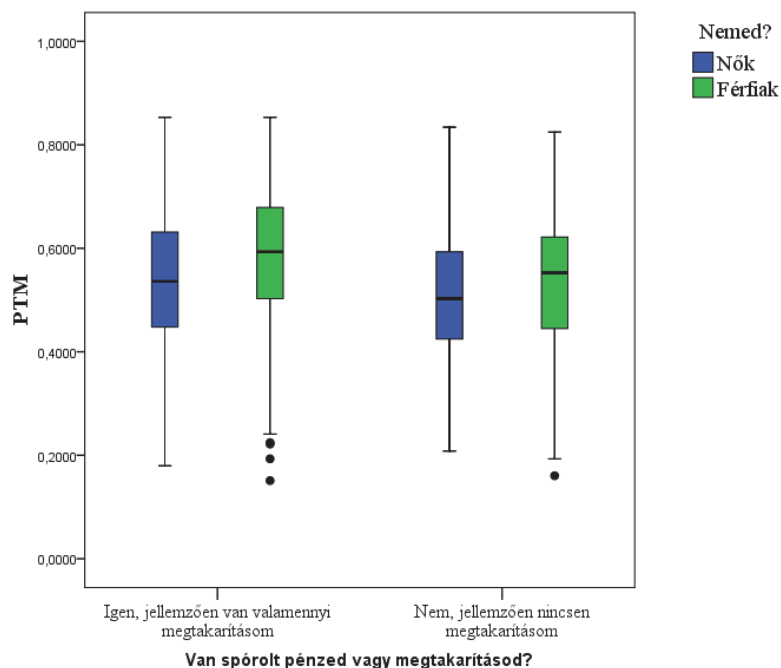

36. ábra: Jövedelemszint, amely mellett nem lenne megtakarítás nélküli hallgató

A 36. ábra alapján a fiatal férfiak több jövedelmet igényelnének a nőknél ahhoz, hogy képesek legyenek belőle megtakarítani. Ez a férfiak esetében átlagosan 181 ezer forint havi jövedelmet jelent, míg a nők esetében átlagosan 174 ezret. Ezek az összegek azért érdekesek, mert a megtakarítani képes fiatal nők átlagos jövedelme 49 ezer forint, míg a fiatal férfiaké átlagosan 65 ezer. Ezek alapján a megtakarítani képes és nem képes hallgatók PTM értékeit összehasonlítva megkapjuk, hogy a spórolni nem képes hallgatók pénzügyi ismeretei kevésbé fejlettek mindkét nem esetében.

37. ábra: PTM érték megtakarítási képesség alapján nemek szerinti bontásban

Visszaulva a hallgatók célrendszeréhez, most már össze tudjuk vetni, hogy milyen célokhoz milyen pénzügyi forrásokkal rendelkeznek, illetve ezeket milyen eszközökbe fektetik/tartják.

A 4.1.1 fejezetben felvázolt hallgatói célok, illetve a preferenciarendszerükben a felmérés időpontjában elől álló szükségletek között egyaránt van rövid, közép és természetesen hosszú távra szóló cél is. Figyelembe véve a hallgatók jövedelmi viszonyait és részben ebből kifolyólag a megtakarítási lehetőségeiket (*vagyis a rendelkezésükre álló erőforrásokat, amelyeket a különböző célokra úgy kell elosztaniuk, hogy hasznuk maximális legyen*) érthető, hogy az éppen aktuális szükséglet kielégítésére összpontosítanak még akkor is, ha ezzel a hosszú távú cél távolabb kerül. Ehhez pedig nem hosszú távra szóló pénzügyi eszközöket rendelnek, hanem rövideket – igyekeznek az egyéni likviditásukat fenntartani, ami viszont kapcsolódik a kockázatkerülő magatartásukhoz.

A harmadik hipotézisünket, amely szerint a felsőoktatásban tanuló fiatalok az élethelyzetüknek és célrendszerüknek megfelelő pénzügyi műveltséggel bírnak, a fentiek alapján igazoltnak tekintjük.

5) Következtetések

A felsőoktatásban tanuló 18-25 éves fiatalokkal kapcsolatban a kutatócsoport három hipotézist fogalmazott meg. Az első szerint (H1) a felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúrája szociodemográfiai ismérvek mentén eltérő. A hipotézis igazolására megalkottuk az ún. Pénzügyi Tájékozottsági Mutatót (PTM), amely a felmérésben résztvevő hallgatók kalkulációs készségekkel kiegészített tudásszintjét méri. Ezek alapján bebizonyosodott, hogy a pénzügyi ismeretek szintje a *középiskolai pénzügyi tanulmányok* változó kivételével minden tesztelt ismérv mentén megkülönböztethető (*nem, életkor, családi állapot, származás, lakás körülmények, gyerek, képzés jellege, szintje, oktatásban töltött idő, diplomák száma, külföldi tartózkodás*).

A második hipotézisünk (H2) szerint a felsőoktatásban tanuló fiatalok valós és vélt tudása között lényeges különbség van. Ennek az alapvetésnek az igazolásához megalkottuk az ún. Énkép Indexet, amely azt méri, hogy a hallgatók mennyire vannak tisztában saját pénzügyi tudásszintjükkel. Az index alapján végzett számítások eredménye szerint a vizsgálatba bevont 18-25 éves korosztály több mint fele reálisan ítéli meg önmagát (59%), azonban nagy az arányuk a saját tudásukat túl (30%), illetve alulbecslőknek is (11%), így a hipotézist igazoltnak tekintjük.

A második hipotézisünk első alhipotézisét (H2.a), mely szerint a felsőoktatásban tanuló férfiak önértékelése és valós pénzügyi tudása között nagyobb a szakadék, mint a nők esetében, nem tudtuk igazolni – az elemzett 18-25 éves korosztályra az ellenkezője az igaz, de az eltérés a nők és a férfiak között nem szignifikáns (közel azonos a szint) – így az alhipotézist elvetettük.

A második alhipotézis szerint (H2.b) a kockázatvállalás szintjét az énkép határozza meg, nem pedig a valós pénzügyi tudás. A hallgatók igen nagyfokú kinyilvánított kockázatkerülést mutató eredményei miatt ezt a hipotézist sem sikerült igazolnunk, igaz azt megfelelő bizonyítékok hiányában elvetni sem tudtuk – a kérdés további vizsgálatokat igényel. A kockázati szint mérésére létrehozott Kockázatvállalási Mutatót nem tudtuk tesztelni az előzőekből kifolyólag.

A harmadik hipotézisünk szerint (H3) a felsőoktatásban tanuló fiatalok az élethelyzetüknek és célrendszerüknek megfelelő pénzügyi műveltséggel bírnak. A hipotézis igazolására megvizsgáltuk a hallgatók célrendszerét, hitelezési, megtakarítási és befektetési képességüket, a pénzügyi szolgáltatásokkal és termékhasználattal kapcsolatos szokásaikat. Annak ellenére, hogy a hallgatók egyaránt rendelkeznek rövid, közép és hosszú távú célokkal, a jövedelmi helyzetük, illetve a megtakarítási lehetőségeik (szokásaik) csak kevesük számára teszi lehetővé, hogy a hosszú távú céloknak megfelelően cselekedjen pénzügyi döntései során. A többségnek – részben a kockázatkerülő magatartás okán – folyamatosan szüksége van a rendelkezésére álló erőforrásokra, ezért a rövidtávú megtakarítási formákat preferálja. A jövedelem és így a megtakarítás növekedésével párhuzamosan a megtakarítási forma a komplexebb, hosszabb távra szóló pénzügyi termékek felé tolódik el. A fentiek alapján a harmadik hipotézist igazoltnak tekintjük.

Felhasznált irodalom

1. Agnew, J. R. & Szykman, L. R., 2005. Asset Allocation and Information Overload: The Influence of Information Display, Asset Choice and Investor Experience. *The Journal of Behavioral Finance*, 6(2), pp. 57-70.
2. ANZ, 2011. *Adult Financial Literacy in Australia*. Australia: ANZ.
3. Beal, D. J. & Delpachitra, S. B., 2003. Financial Literacy among Australian University Students. *Economic Papers*, 22(1), pp. 65-78.
4. Béres, D. & Huzdik, K., 2012. A pénzügyi kultúra megjelenése makrogazdasági szinten. *Pénzügyi Szemle*, pp. 322-336.
5. Bernheim, B. D., Garrett, D. M. & Maki, D. M., 1997. *Education and Saving: The Long-Term Effects of High School Financial Curriculum Mandates*. hely nélkül: ismeretlen szerző
6. Biedermann, Z., 2012. Az amerikai pénzügyi szabályozás története. *Pénzügyi Szemle*, pp. 337-354.
7. Borszéki, É., 2010. *Nemzetközi pénzügyek (egyetemi jegyzet)*. Gödöllő: Szent István Egyetem.
8. Botos, K. és mtsai., 2012. Pénzügyi kultúra és kockázatvállalás a közép-alföldi háztartásokban. *Pénzügyi Szemle*, pp. 291-309.
9. CBF, 2004. *Australians and Financial Literacy*. Sydney: Commonwealth Bank Foundation.
10. Chen, H. & Volpe, R. P., 2009. *An Analysis of Personal Financial Literacy Among College Students*. hely nélkül: ismeretlen szerző
11. Commonwealth Bank Foundation, 2004. *Improving Financial Literacy in Australia: Benefits for Individuals and the Nation*. Sydney: Commonwealth Bank of Australia.
12. Cude, B. J. és mtsai., 2006. *College Students and Financial Literacy: What They Know and What We Need to Learn*. hely nélkül: ismeretlen szerző
13. Czakó, Á., Husz, I. & Szántó, Z., 2011. *Meddig nyújtózkodjunk? - A magyar háztartások és vállalkozások pénzügyi kultúrájának változása a válság időszakában*, Budapest: BCE Innovációs Központ Nonprofit Kft.
14. EMMI, 2012. *Statistikai Tájékoztató Oktatási Évkönyv 2011/2012*. Budapest: Eberi Erőforrások Minisztériuma.
15. Graduate Prospects, 2005. *The latest on student finances*. [Online] Available at: [http://ww2.prospects.ac.uk/cms/ShowPage/Home_page/Labour_market_information/Garaduate_Market_Trends/The_latest_on_student_finances_Spring_05_/!egipjBL;\\$3F6T\\$10](http://ww2.prospects.ac.uk/cms/ShowPage/Home_page/Labour_market_information/Garaduate_Market_Trends/The_latest_on_student_finances_Spring_05_/!egipjBL;$3F6T$10). [Hozzáférés dátuma: 31 05 2013].
16. Habschick, M., Seidl, B. & Evers, J., 2007. *Survey of Financial Literacy Schemes in the EU27*, Hamburg: EVERSJUNG.
17. Helman, R. és mtsai., 2007. *The 2007 Retirement Confidence Survey*. hely nélkül: ismeretlen szerző
18. Hilgert, M. A., Hogarth, J. M. & Beverly, S. G., 2003. Household Financial Management: The Connection between Knowledge and Behavior. *Federal Reserve Bulletin*, pp. 309-322.
19. Hung, A. A., Parker, A. M. & Yoong, J. K., 2009. *Defining and Measuring Financial Literacy*, hely nélkül: RAND.

20. IRBD, OECD, DFID, CGAP, 2009. *The Case for Financial Literacy in Developing Countries - Promoting Access to Finance by Empowering Consumers*, Washington: The WorldBank.
21. Jelly, H., 1958. *A Measurement and Interpretation of Money Management Understanding of Twelfth-Grade Students*. Cincinnati: University of Cincinnati.
22. Klapper, L., Lusardi, A. & Panos, G. A., 2012. *Financial Literacy and the Financial Crisis*, hely nélkül.: Netspar.
23. Lusardi, A. & Mitchell, O. S., 2006. *Baby Boomer Retirement Security: The Roles of Planning, Financial Literacy and Housing Wealth*. Cambridge: National Bureau of Economic Research (NBER).
24. Magyar Nemzeti Bank, 2008. *Együttműködési megállapodás a pénzügyi kultúra fejlesztéséről (MNB-PSZÁF)*, Budapest: ismeretlen szerző
25. Magyar Nemzeti Bank & GfK, 2010. *Pénzügyi Kultúra Felmérés*. Budapest: ismeretlen szerző
26. Marcolin, S. & Abraham, A., 2006. *Financial Literacy Research: Current Literature and Future Opportunities*. hely nélkül.: ismeretlen szerző
27. Nagy, P. & Zsótér, B., 2012. Mindennapi érzelmeink és pénzügyeink. A pénzzel kapcsolatos attitűdök és a materiális irányultság szerepe a pénzügyi kultúra fejlesztésben. *Pénzügyi Szemle*, 3. kötet, pp. 310-321.
28. OECD, 2005. *Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies*. Paris: OECD.
29. OECD, 2008. *The Reversal of Gender Inequalities in Higher Education: An On-going Trend*. Paris: OECD.
30. Parker, M. A., Yoong, J., Bruin de Bruin, W. & Willis, R., 2008. *(Over)confidence and economic behavior*. Jackson, Wyoming: Conference on Understanding Economic Decision-Making.
31. Süge, C., 2010. *A pénzügyi kultúra mérhetősége*. [Online] Available at: http://www.tpfk.hu/web/suge.csongor/publikaciok/Penzugyi_kultura_2010.pdf [Hozzáférés dátuma: 20 08 2012].
32. Székely, L., 2010. *A holnap pénze - pénzügyi kultúra az infomrációs társadalomban*. Budapest: Excenter.

Mellékletek

1. számú melléklet

	Kutatási eredmény	Forrás
1	A gazdasági értelemben sebezhető csoportok pénzügyi kultúrája alacsonyabb (szegények, alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők, kisebbségek, bevándorlók, szakképzetlen munkások, kevés megtakarítással rendelkezők, egyedülállók, 24 év alattiak és 70 év felettiak, mezőgazdaságban dolgozók, munkanélküliek)	Commonwealth Bank Foundation, 2004; Hung, et al., 2009; ANZ, 2011;
2	A következő ismérvek mentén a pénzügyi kultúra szintje magasabb: <ul style="list-style-type: none"> • férfiak • munkatapasztalat (év) • magas jövedelem • kockázatkerülő magatartás • üzleti tanulmányok 	Beal & Delpachitra, 2003;
3	Minél nagyobb valakinek a pénzügyi tudása, annál inkább hoz megfelelő pénzügyi döntéseket.	Hung, et al., 2009; IRBD, OECD, DFID, CGAP, 2009; Botos, et al., 2012; Béres & Huzdik, 2012; Klapper, et al., 2012;
4	Akik terveket készítenek a jövőre vonatkozóan, azok nagyobb valószínűséggel hajtják végre sikeresen a kitűzött célokat és mindemellett összetettebb pénzügyi termékekbe fektetnek.	Lusardi & Mitchell, 2006;
5	A családi háttér (pénzügyi szocializáció) meghatározza, hogy adott diáknak milyen mértékű a pénzügyi kultúrája.	Cude, et al., 2006; Hilgert, et al., 2003; Hung, et al., 2009;
6	A megkérdezettek valós pénzügyi kultúrája eltér a saját megítélésük szerinti szinttől – a kettő közötti eltérés mértéke korcsoportonként eltérő.	IRBD, OECD, DFID, CGAP, 2009; OECD, 2005; Agnew & Szykman, 2005;
7	A felsőoktatásban tanulók pénzügyi kultúrája alacsony.	Beal & Delpachitra, 2003; Graduate Prospects, 2005; Marcolin & Abraham, 2006; Süge, 2010;
8	A pénzügyi kultúra mértéke a különböző tanulócsoportok között (eltérő évfolyamok és szakok) eltérő.	Chen & Volpe, 2009;

9	A pénzügyi kultúra szintje magasabb a külföldön tanult diákok esetében.	Süge, 2010;
10	A pénzügyi kultúra középiskolai oktatása jelentősen növeli az oktatásban részesültek későbbi megtakarítási hajlandóságát.	Bernheim, et al., 1997;
11	A megkérdezettek a konkrét élethelyzetet felvázoló kérdésekre nagyobb arányban válaszolnak jobban, mint az általános műveltségre vonatkozó kérdésekre.	Parker, et al., 2008;
12	A pénzügyi tudás alapján nem lehet következtetni arra, hogy adott szituációban az egyének hogyan hozzák meg pénzügyi döntéseiket.	Hung, et al., 2009; Czakó, et al., 2011; Magyar Nemzeti Bank & GfK, 2010
13	A pénzügyi tudás hatással van az attitűdre, amely meghatározza azt, hogy hogyan bánik valaki a pénzzel.	Helman, et al., 2007;

2. számú melléklet

- A01** Egy hételemű skálán mennyire értékeled saját pénzügyi-gazdasági ismereteidet?
- 1 (1-alacsony, 7-magas)
- A02** Mennyire igazak rád az alábbi állítások? (1-egyáltalán nem igaz, 7-teljes mértékben igaz)
- 1 Ismerem a körülöttem zajló eseményeket.
 - 2 Gondolok a jövőbeni váratlan eseményekre, ezért takarékoskodni szoktam.
 - 3 A pénzügyeket érintő döntéseimben a kellő alapossággal járok el.
 - 4 Figyelmesen elolvasom és értelmezem, amit aláírok.
 - 5 Ha valami nagyobb dolgot szeretnék vásárolni, akkor azt akár hitelből (kölcsonból) is megveszem.
 - 6 Fontosnak tartom, hogy szüleimet egyre kevésbé terheljem meg anyagilag.
 - 7 Vásárlásaim során a fizetéskor bankkártyát használlok, ha tehetem.
 - 8 Ha kölcsön kérek valakitől, akkor igyekszem azt mielőbb visszafizetni.
 - 9 A hitel lehetőségét alapvetően jó dolognak tartom.
 - 10 Szeretem a kockázatokat, szeretek kockáztatni.
 - 11 Nem spórolok addig, amíg diák vagyok.
 - 12 Nem vennék fel hitelt semmilyen körülmények között.
- A03** Hogyan ítéled meg saját anyagi helyzetet? (1-nagyon szegény, 7-nagyon gazdag)
- 1
- A04** Pénzügyi-gazdasági döntés esetén (hitelfelvétel, bankszámlanyitás, befektetési döntés, biztosítás kötés, stb.), honnan szerzed az információdat? (többet is jelölhetsz)
- 1 Rokonoktól (szülők, testvérek)
 - 2 Barátoktól, ismerősöktől
 - 3 Televízióból, újságokból
 - 4 Internetről
 - 5 Pénzügyi intézmény/vállalkozás (bank, biztosító, stb.) fiókjában kifüggesztett hirdetésnyéből
 - 6 Pénzügyi intézmény/vállalkozás ügyintézőjétől, tanácsadójától

- 7 Saját tapasztalatomból
- 8 Egyéb (és pedig)

A05 A felsőoktatási tanulmányaid megkezdése előtt volt már bankkártyád?

- 1 Igen
- 2 Nem

A06 Milyen szolgáltatásokat veszel igénybe az alábbiak közül? (többet is jelölhetsz)

- 1 Internetbank
- 2 Telebank
- 3 Bankkártyához kapcsolódó biztosítás
- 4 Tranzakciónkénti SMS értesítés
- 5 Folyószámla hitel
- 6 E-broker
- 7 PayPal
- 8 Okostelefonra kifejlesztett bankolást segítő alkalmazás
- 9 Egyéb (és pedig)

A07 Hány banknál vezetsz számlát?

- 1

A08 Szerinted az alábbiak közül mire lehet használni a bankkártyát? (többet is jelölhetsz)

- 1 Lehet vele fizetni magyarországi boltokban.
- 2 Interneten keresztül lehet vele fizetni.
- 3 Forintot lehet vele felvenni bankautomatából.
- 4 Lehet vele fizetni külföldi boltokban.
- 5 Mobil telefont lehet feltölteni bankautomatán keresztül.
- 6 Külföldi fizetőszerszöközt lehet felvenni vele ATM-ből akár Magyarországon is.
- 7 A bankkal való kapcsolattartás (telebank, bankfiók) során azonosításra is szolgál.

A09 Te mire használod ezek közül a Tíedet/Tieidet? (Az A08-hoz kapcsolódik, az jelenik meg, amelyet megjelölt A08-ban)

A10 Szerinted mennyire igazak az alábbi állítások? (1-egyáltalán nem igaz, 7-nagyon igaz)

- 1 A bankokban elhelyezett pénz biztonságban van.
- 2 A bankokban dolgozók segítőkészsége és szakértelme megfelelő.
- 3 A bankkártyák használata biztonságos.
- 4 A hitelfelvételi lehetőség hozzájárul a társadalom jólétéhez.
- 5 A biztosítók és a bankok mindig teljesítik a szerződésben megfogalmazottakat.
- 6 Az internetes vásárlás kockázatos.
- 7 A biztosító az én érdekemet védi, amikor a káreseményhez kapcsolódóan önrész vállalását teszi kötelezővé.
- 8 A hitel annak jó, aki ért a pénzügyekhez.

A11

Olvasd el az alábbi közmondásokat! Válassz ki ötöt, amelyikről úgy gondolod, hogy a leginkább igazak a mai világban! Tedd sorrendbe 1-től 5-ig! 1-es legyen a legigazabb!

- 1 Ki korán kel, aranyat lel.
- 2 Pénz beszél, kutya ugat.
- 3 Aki sokat markol, keveset fog.
- 4 Segíts magadon és az isten is megsegít.
- 5 Jobb a sűrű fillér, mint a ritka forint.
- 6 Szegény embert még az ág is húzza.
- 7 Addig nyújtózkodj, ameddig a takaród ér!
- 8 Aki a kicsit nem becsüli, az a nagyot nem érdemli.
- 9 Szemesnek áll a világ.
- 10 Kőlcson kenyér visszajár.
- 11 Több nap, mint kolbász.
- 12 Kaparj kurta, neked is lesz.
- 13 A pénz nem boldogít.
- 14 A pénznek nincs szaga.

15 Könnyebb a tevének a tű fokán átmenni, hogyanem a gazdagnak az Isten országába bejutni.

16 Az idő pénz.

17 Aki dolgozik, nem ér rá pénzt keresni.

18 Ebül szerzett jószág ebül vész el.

19 Ki mint vet, úgy arat.

A12 Jelenleg melyek az elsőbbséget élvező célok az életedben? (3-at választhatsz)

1 Ismerősöket, barátokat gyűjtök.

2 Műszaki cikket szeretnék megszerezni (okostelefon, laptop, tablet, stb.)

3 Főként bulizni, utazni és egyéb élményeket szeretnék gyűjteni.

4 Külföldre szeretnék menni (tanulni/dolgozni).

5 A félévet szeretném sikeresen teljesíteni.

6 Munkát szeretnék találni.

7 Autót / lakást szeretnék venni.

8 Élettársoló párt találni magamnak.

9 Meg szeretném alapozni saját jövőm.

A13 Kérlek jelöld, hogy az alábbiak közül melyik megvalósítására gyűjtesz, vagy gyűjtöttél már életedben, illetve azt is, hogy mire vettél vagy vennél fel hitelt!

1 Ajándék vásárlásra

2 Nyaralásra, utazásra, fesztiválra

3 Nagyobb értékű műszaki cikkekre (telefon, laptop, tablet, TV stb.)

4 Esküvőre

5 Autóra

6 Lakásra

7 Tanulásra

8 Vállalkozás beindítására

9 Vállalkozás fejlesztésére

10 Egységügyi szolgáltatásra/ellátásra (pl.: ápolás, plasztikai műtét stb.)

11 Biztonsági tartalék képzésére

12 Egyéb (és pedig)

MB01 Szerinted melyek a jó befektetés legfőbb ismérvei? (3-at jelölhetsz)

1 Magas hozamot hoz.

2 Alacsony kockázatú.

3 Mindig a rendelkezésre áll.

4 Nem veszít az értékéből.

5 Garantált hozamot biztosít.

6 Szükség esetén felhasználható.

7 Hosszú távra szól.

8 Bármilyen célra felhasználható.

9 Állami támogatás jár hozzá.

10 Igazodik az igényeimhez.

11 Egyszerű.

MB02 Van spórolt pénzed vagy megtakarításod?

1 Igen, jellemzően van valamennyi megtakarításom.

2 Nem, jellemzően nincsen megtakarításom.

MB03 Mi a legfőbb oka annak, hogy nem tudsz megtakarítani?

1 Túl sokat költök haszontalan dolgokra.

2 A tanulás mellett sok élményt kell gyűjteni (buli, utazás, stb.).

3 Mert a jövedelmem a sima megélhetéshez is kevés (élmény lakbérre és ételre a jövedelmem).

4 A jövedelmem maradék részét hazaküldöm/hazaadom, hogy segítsek szüleimnek.

5 Nincs olyan célom, amire megérné spórolni.

6 Nem tudom.

MB04 Mit gondolsz, mennyi jövedelem lenne elég ahhoz, hogy biztosan megtakaríts havi rendszerességgel?

- 1
- MB05** Milyen rendszerességgel tudsz megtakarítani?
- 1 Csak eseti jelleggel tudok félretenni egy kis pénzt (vannak olyan hónapok, amikor tudok megtakarítani, de van olyan is, amikor egyáltalán nem).
 - 2 Havonta rendszeresen tudok megtakarítani, de az összeg nagysága igen eltérő.
 - 3 Havonta rendszeresen tudok megtakarítani, közel azonos összegben.
- MB06** Az összes megtakarításod mértéke a nettó (kézhez kapott) havi jövedelmed **megközelítőleg hány százalékát teszi ki? (pl.: ha a nettó jövedelmed 20 ezer Ft és a megtakarításod 40 ezer forint, akkor 200% - a százalékjelet nem kell beírnod)**
- 1
- MB07** Milyen formában tartod a megtakarításaidat? (többet is jelölhetsz)
- 1 Otthon tartom jól elrejtett helyen.
 - 2 Folyószámlán tartom lekötés nélkül.
 - 3 Bankbetétben tartom (egy évnél rövidebb lekötés).
 - 4 Bankbetétben tartom (egy évnél hosszabb lekötés).
 - 5 Lakástakarékpénztárban van a megtakarításom.
 - 6 Befektetési alapban tartom.
 - 7 Állampapírban tartom.
 - 8 Vállalati értékpapír.
 - 9 Megtakarítási tartalommal is rendelkező biztosítási termékben tartom.
 - 10 Egyéb pénzügyi eszközben tartom.
- MB08** Mennyire vagy elégedett a választott megtakarítási formával/formákkal? (1-nem vagyok elégedett, 10-teljesen elégedett vagyok) (attól függően, hogy mit jelöl MB07-ben, az jelenik meg neki)
- 1
 - 2
 - 3
 - 4
 - 5

6

7

8

9

10

MB09

Melyek a legfőbb okai annak, hogy nem vagy elégedett az előzőekben választott megtakarítási formával/formákkal? (háromat jelölhetsz)

1 Olyan költségeim is keletkeztek, amikről nem volt szó.

2 Nem annyi (kisebb) a hozam, mint amit vártam.

3 Nagyon kockázatos a befektetés.

4 Az ügyintézés bonyolultabb, mint arról előzőleg tájékoztattak.

5 A befektetésem értéke nem ér annyit, mint a pénz amit befektettem.

6 Úgy érzem, hogy a pénzügyi termék kibocsátója nem teljesíti azt, amit vállalt.

7 Ha sürgősen szükségem lenne a pénzre, csak hozam nélkül jutnék hozzá.

MB10 Ha kapnál 1 millió Forintot, mit kezdenél vele?

1

A próba lekérdezésben nyílt kérdés, utána pedig meghatározása a kapott válaszok alapján.

H01**Szerinted melyek a jó hitel ismérvei? (háromat jelölhetsz)**

1

Alacsony kamatozású.

2

Nem változnak a hitel felvételei a hitelfelvétel után.

3

Nem növekszik a törlesztő részlet, ha rendszeren fizetek.

4

Bármilyen célra felhasználható.

5

Állami támogatás jár hozzá.

6

Kiszámítható módon törleszthető, visszafizethető.

7

Díjmentesen lehet elő- és végtörleszteni.

8

Könnyen hozzáférhető.

9

Igazodik az igényeimhez.

- H02** Véleményed szerint az alábbiak közül melyik esetben éri meg hitelt felvenni? (többet is jelölhetsz)
- 10 Nem szabadna hitelt felvenni senkinek.
 - 1 Ha díjmentesen használhatom más pénzét.
 - 2 Ha nagyon meg szeretnék venni valamit, amit fontosnak tartok.
 - 3 Ha éppen nincs pénzem, de bízom benne, hogy később lesz pénzem és így vissza tudom fizetni.
 - 4 Nem éri meg, csak ha nincs más út.
 - 5 Nem éri meg, ezért nem is tervezem a jövőben sem hitel felvételét.
 - 6 Ha annak ellenére hasznom származik a hitelfelvételből, hogy az nem költségmentes (nem kamatmentes)
- H03** *Jelenleg, vagy a múltban volt hiteled?*
- H04** *A hiteledet/hiteleidet milyen célra vetted fel?*
- H05** A tanulásra (pl.: diákhitel) felvett hiteledet mire költöd?
- 1 *Automatikusan generálódik A13 alapján.*
 - 1 *Automatikusan generálódik A13 alapján.*
 - 1 Teljes egészében a tandíjat fizetem ki belőle
 - 2 Egyéb tanulmányokat finanszírozok belőle (pl.: másodszakirány, máshol más képzés, nyelvtanulásra stb.)
 - 3 Részben tandíjakat fizetek belőle, részben fogyasztásra fordítom
 - 4 Teljes egészében elköltöm fogyasztási cikkekre és szolgáltatásokra
 - 5 Egyéb (beviteli mezővel)
- H06** Szerinted a tanulásra felvett hiteledet könnyen vissza tudod majd fizetni, ha befejezed a tanulmányaid?
- 1 Igen, minden nehézség nélkül
 - 2 Igen, szépen lassan
 - 3 Nagy nehézségek árán, de igen
 - 4 Nem leszek képes visszafizetni ilyen kamatok mellett.
- H07** Volt vagy van elmaradásod, ami a kamatfizetést vagy a törlesztőrészletet illeti?

- 1 Igen
- 2 Nem
- 3 Csak később kell elkezdeni a törlesztést

- H08** Mennyire vagy elégedett általánosságban az általad választott hiteltermékekkel / hiteltermékekkel, amelyeket az alábbi célra vettél fel? (1-nem vagyok elégedett, 10-teljesen elégedett vagyok) - Az A13-ban jelöltek alapján jelenik meg.
- 1
- H09** Mi a legfőbb oka annak, hogy még nem vettél fel hitelt (diákhitelt is beleértve)? (az A13 alapján jelenik meg)
- Még nem volt szükségem rá, az életvitelémhez szükséges pénzt máshonnan teremtem elő.
- 1 Nem kapnék hitelt.
 - 2 Nem szeretném eladósítani magam.
 - 3 Csak rosszat hallottam róla.
 - 4 Félek, hogy nem tudnám visszafizetni.
 - 5 Ha már van hitelem, akkor nehezebben kapok majd másfajta hitelt később.
- H10** Mi a fő oka, hogy nem vagy elégedett a hiteleddel?
- 1 Olyan költségeim is keletkeztek, amikről nem volt szó
 - 2 Nem annyi (nagyobb) a kamat és/vagy a törlesztő részlet, mint amit vártam
 - 3 Sokan belebuktak és félek, hogy velem is ez történik
 - 4 Inkorrekt ügyintézés
 - 5 Egyéb (beviteli mezővel)
- E01** Minek a rövidítése az EBKM?
- 1 Európai Befektetés-, és Kötvényhozam Mutató
 - 2 Egyszerű Betéti Kamatláb Mutató
 - 3 Egyszerűsített Betételhelyezési Kockázat Mutató
 - 4 Egységesített Betéti Kamatláb Mutató
 - 5 Európai Befektetés Kockázati Mutató
- E02** Úgy döntesz, hogy befektetési jegyet szeretnél vásárolni. Hol teheted ezt meg? (többet is jelölhetsz)

- 1 Bármelyik bankfiókban.
- 2 A postán.
- 3 Internetbankon keresztül.
- 4 A Budapesti Értéktőzsde elárusítóhelyein.
- 5 Hitelközvetítőnél.

E03 Véleményed szerint melyik igaz és melyik hamis a következő állítások közül? Kérlek jelöld azokat, amelyeket igaznak tartasz!

- 1 Magyarországon a bankokban elhelyezett betétekre 100.000 Euró értékhataráig az állam kezességet vállal.
- 2 A 3 hónapos futamidővel kibocsátott kincstárjegy magasabb hozamot biztosít, mint az ugyan olyan futamidővel rendelkező bankbetét.
- 3 A részvénybefektetést elsősorban azok választják, akik alacsony kockázat mellett szeretnének magas hozamot elérni.
- 4 A befektetésem kockázatát úgy csökkenthetem leginkább, ha egy stabilan működő vállalatba teszem az összes pénzem.
- 5 A betéti kamat magasabb, mint a hitelkamat.

E04 Mi a THM?

- 1 Tényleges Hiteldíj Mutató
- 2 Teljes Hiteldíj Mutató
- 3 Tényleges Hitelkamatláb Mutató
- 4 Teljes Hitelköltség Mutató
- 5 Tényleges Hitelvisszafizetési Mutató

E05

Az alábbiak közül melyeknek kell kötelezően tartalmaznia a hitelszerződésnek? Jelöld a kötelező elemeket! (többet is jelölhetsz)

- 1 A THM értékét
- 2 A hitelkamatot
- 3 Az előtörlesztés feltételeit
- 4 A végtörlesztés feltételeit

- E06** Mi az infláció?
- 5 Az EBKM értékét
 - 1 A pénz hirtelen elértéktelenedése.
 - 2 A bérek növekedési ütemének jelzőszáma.
 - 3 Az árszínvonal tartós növekedése.
 - 4 A forint és svájci frank árfolyama közötti szorzószám.
 - 5 A külföldi pénz felvásárlási ára.
- E07** Mennyi jelenleg a jegybanki alapkamat mértéke?
- 1 4,00%
 - 2 5,50%
 - 3 a jó válasz (változott a kitöltés alatt)
 - 4 6,75%
 - 5 7,75%
- E08** Tedd csökkenő sorrendbe, hogy százalékosan mikor fizeted a legtöbb adót az áru értékéhez képest az alábbiak közül:
- 1 Ha üzemanyagot vásárolok.
 - 2 Ha gyógyszert vásárolok.
 - 3 Ha kakaóitalt vásárolok.
 - 4 Ha ruhát vásárolok.
 - 5 Ha dohányárut vásárolok.
- E09** Az alábbi jövedelmek közül melyek után nem kell adót vagy illetéket fizetni? (többet is jelölhetsz)
- 1 Ösztöndíj.
 - 2 Munkaviszonyból származó jövedelem.
 - 3 27 ezer Forint örökség a szülők után.
 - 4 Több, mint 5 évre szóló életbiztosítás lejáratakor járó összeg.
 - 5 Az Egyesült Királyságban megszerzett jövedelem.
- E10** Mi az a SZÉP kártya?
- 1 Kozmetikumok és testápolási cikkek vásárlására kitalált feltölthető ajándék kártya.

- 2 Olyan bankkártya, amely külsejéről kapta a nevét.
- 3 Az Új Széchenyi Programhoz kapcsolódó bankkártya vállalkozók részére.
- 4 Választható bérén kívüli juttatás.
- 5 A Szerencsejáték Zrt. idén bevezetett új nyereményjátéka.

K01 Melyik ér pillanatnyilag többet?

- 1 1000 Euró készpénz.
- 2 1050 Svájci frank készpénz.
- 3 950 Angol font készpénz.
- 4 1000 Amerikai dollár készpénz.
- 5 1025 Japán jen készpénz.
- 6 Nem tudom

K02 Új bankszámlát szeretnél nyitni. Havonta kétszer veszel fel készpénzt és háromszor vásárolsz bankkártyával. Az alábbi ajánlatok közül melyiket választanád?

- 1 Havonta 500 Ft számlavezetési díj, 100 Ft díj minden készpénzfelvételnél és ingyenes kártyás fizetési lehetőség.
- 2 Havonta 600 Ft számlavezetési díj, 40 Ft díj minden készpénzfelvételnél és ingyenes kártyás fizetési lehetőség.
- 3 Nem tudom

K03 Megkaptod az első fizetésed: 200 ezer Ft szerepel a bérpapírodon, ebből kézhez kapsz kb. 134.000 Ft-ot. Mindez a munkáltatódnak kb. 254 ezer Ft-ba kerül. Mekkora ebben az esetben a bruttó béred?

- 1 134 ezer Ft
- 2 200 ezer Ft
- 3 254 ezer Ft
- 4 254 + 134 ezer Ft
- 5 Nem tudom

K04 2012-ben 2% ponttal 25%-ról 27%-ra nőtt az általános forgalmi adó. Ha tavaly 1000 Ft-ba (azaz 800 Ft + ÁFA) került egy pizza, akkor az áfaemelés miatt mennyivel fog az idén többbe kerülni?

- 1 16 Ft-tal
- 2 20 Ft-tal
- 3 25 Ft-tal
- 4 27 Ft-tal
- 5 Az élelmiszerek, így a pizza ÁFÁja nem változott, ugyan annyiba kerül, mint az előző évben.
- 6 Nem tudom

Az élelmiszerek, így a pizza ÁFÁja nem változott, ugyan annyiba kerül, mint az előző évben.

K05

Február végén hazaértél egy szlovákiai sífesztyávról és maradt 45 Euród, melyet szeretnél Forintra váltani. A pénzváltó előtt elhelyezett tábla szerint az Euró eladási árfolyama 290 Ft, míg vételi árfolyama 280 Ft. Hány Forintot fogsz kapni az Euródért?

- 1 12350 Ft-ot
- 2 12600 Ft-ot
- 3 12825 Ft-ot
- 4 13050 Ft-ot
- 5 Nem tudom

K06

Melyik esetben lesz több pénzed a második év végén?

- 1 Két év múlva kapsz 241 ezer Ft készpénzt.
- 2 Kapsz most egy 200 ezer Forintos betétkönyvet, melyet két év múlva vehetsz fel és amelynek 10% az éves hozama.
- 3 Ugyan annyi pénzem lesz.
- 4 Nem tudom

K07

Tegyük fel, hogy az éves infláció 5% és a bankbetéted évente 6%-os kamatot fizet. Hogyan változott a pénzed reálértéke a kamatadót is figyelembe véve?

- 1 1%-kal nőtt.
- 2 0,2%-kal nőtt.
- 3 nem változott
- 4 0,2%-kal csökkent.

- 5 1%-kal csökkent
- 6 Nem tudom

K08 1 millió Ft hitelt veszel fel egy banktól, melyet 10 éven keresztül törlesztesz. A hitel forint alapú, THM-je 16,3%. Szerinted mekkora összeget fizetsz vissza a 10 év alatt?

- 1 1000000 Ft-ot
- 2 1326000 Ft-ot
- 3 1630000 Ft-ot
- 4 1956000 Ft-ot
- 5 2830000 Ft-ot
- 6 Nem tudom

K09 megoldással jársz jobban pénzügyileg az alábbiak közül, ha feltételezzük, hogy ugyan annyit használod a mobilod mindkét esetben (telefonálás, sms, mms, internet, stb.), a leköött betét hozama 10% és a telefonszámla kiegyeljtéséhez szükséges rendszeres havi jövedelemmel rendelkezel?

- 0 Ft-ért kapsz egy 120000 Ft-ot érő okostelefont 2 év hűségnyilatkozattal, így az előfizetés havonta 20000 Ft amely teljes mértékben fedezi a telefonszámlád összegét.
- 1 A telefon árának megfelelő összeget lekötd a bankszámládon.
- 2 Megveszed a 120000Ft-os okostelefont saját pénzből, így az előfizetési díjad csak 14500 Ft, amely teljes mértékbe fedezi a telefonszámlád összegét.
- 3 Nem tudom

K10 Melyik esetben lesz több pénz a negyedik év végére?

- 1 Lakástakarékpénztárba utalsz havi rendszerességgel 10.000 Forintot, amelynek az EBKM-je 0%, de évente 72.000 Forint állami támogatást kapsz hozzá.
- 2 Havi rendszerességgel egy elkülönített számlára utalsz a 13.500 Forintot, 8,13%-os EBKM érték mellett. A kamatfizetés havonta történik.
- 3 Ugyan annyi pénzem lesz.
- 4 Nem tudom

SZD01	Nemed?	1	nő
		2	férfi
SZD02	Mikor születted?	1	év hónap nap
SZD03	Hány testvéred van?	1	
SZD04	Családi állapotod?	1	egyedülálló
		2	párkapcsolattal rendelkezik (kevesebb, mint fél év)
		3	párkapcsolattal rendelkezik (fél évnél régebben)
		4	házas
		5	elvált
		6	özvegy
SZD05	Ha párkapcsolatban él: Egy "háztartásban" laksz a pároddal?	1	Igen
		2	Nem
SZD06	Hány gyereked van?	1	
SZD07	Ebből hány fő 14 év alatti? (ha SZD 06 nem nulla)	1	
SZD08	Tudomásod szerint mely közeli hozzátartozódnak van diplomája?	1	Nagyszülő (mindegy melyik)
		2	Szülők (mindegy melyik)
		3	Testvérek

Kérdéskód**Kérdés****Alkód****Válaszlehetőségek/alkérdések**

SZD09	Mi a szüleid foglalkozása (a legmagasabbat írd be)?	<ol style="list-style-type: none">1 felsővezető (nem saját tulajdonú cég)2 középvezető3 alsó vezető4 szellemi alkalmazott5 fizikai alkalmazott6 vállalkozó7 munkanélküli8 nyugdíjas
SZD10	Melyik településről származol? (állandó lakhely)	<ol style="list-style-type: none">1
SZD11	Az állandó lakhelyed megegyezik a tartózkodási lakhelyeddel?	<ol style="list-style-type: none">1 Igen2 Nem
SZD12	Melyik településen élsz? (ideiglenes lakhely)	<ol style="list-style-type: none">1
SZD13	Az alábbiak közül melyik igaz rád?	<ol style="list-style-type: none">1 Szülőknél lakom.2 Rokonoknál lakom.3 Kollégiumban lakom.4 Albérlésben lakom.5 Saját lakásban élek.
SZD14	Mikor kezdted meg tanulmányaid?	<ol style="list-style-type: none">1 2000-től őszi és tavaszi félévek
SZD15	Milyen tagozatos diák vagy?	<ol style="list-style-type: none">1 Nappali tagozatos.2 Esti tagozatos.

- 3 Levelező tagozatos.
- 4 Távoktatás.

SZD16 Milyen szintű képzésen veszel részt?

- 1 BA, BSc, vagy ezeknek megfelelő egyéb képzés
- 2 MA, MSc, vagy ezeknek megfelelő egyéb képzés
- 3 Egységes, osztatlan képzés
- 4 Felsőfokú szakképzés
- 5 Egyéb

SZD17 Milyen irányultságú a szakod?

- 1 Gazdasági
- 2 Társadalomtudományi
- 3 Bölcsész tudományi
- 4 Agrár
- 5 Informatika
- 6 Jogi és igazgatási
- 7 Műszaki
- 8 Orvos és egészség tudományi
- 9 Pedagógus
- 10 Természettudományi
- 11 Művészeti
- 12 Egyéb

SZD18 Hány hónapot tanultál/dolgoztál már külföldön?

- 1

SZD19 Korábban van már felsőoktatásban szerzett diplomád?

- 1 igen (az milyen irányultságú)
- 2 nem

SZD20 Hány félév pénzügyi-gazdasági irányultságú tárgyat tanultál már a felsőoktatásban töltött idő alatt?

- SZD21** Középiskolai tanulmányaid alatt tanultál pénzügyi-gazdasági ismereteket?
1
1 Igen
2 Nem
- SZD22** Mi jellemző rád a munkát illetően?
1 Nem dolgozom
2 Alkalmanként és/vagy nyaranta dolgozom
3 Részmunkaidőben egész évben dolgozom
4 Főállásban dolgozom
5 Szociális ellátásban részesülők (GYES, GYED, munkanélküli segély, stb.)
6 Vállalkozó vagyok
- SZD23** Fizikai vagy szellemi munkát végzel? (Megjelenik, ha: SZD22 értéke 2,3,4)
1 Inkább fizikai jellegű.
2 Inkább szellemi jellegű.
- SZD24** Fizetést kapsz a munkádért? (vállalkozói jövedelem is) (Megjelenik, ha: SZD22 értéke 2,3,4)
1 Igen
2 Nem
- SZD25** Mennyi a havi nettó jövedelmed? (forintban pl: 47000)
1
- SZD26** A jövedelmed megközelítőleg mekkora része származik az alábbiak valamelyikéből?
1 zsebpénzből (összes otthonról/rokonoktól/ismerősöktől kapott jövedelem)
2 ösztöndíjából
3 diákhitelből
4 munkabérből
5 önálló tevékenységből (pl.: vállalkozásból származó jövedelem)
6 egyéb szociális ellátásokból
7 egyéb forrásból

3. számú melléklet

Általános kérdések

A01

Egy hételemű skálán mennyire értékeled saját pénzügyi-gazdasági ismereteidet?

A02

Mennyire igazak rád az alábbi állítások?

A03

Hogyan ítéled meg saját anyagi helyzetet?

A04

Pénzügyi-gazdasági döntés esetén honnan szerzed az információidat?

A05

A felsőoktatási tanulmányaid megkezdése előtt volt már bankkártyád?

A06

Milyen szolgáltatásokat veszel igénybe az alábbiak közül?

A07

Hány banknál vezetsz számlát?

A08

Szerinted az alábbiak közül mire lehet használni a bankkártyát?

A09

Te mire használod ezek közül a Tiédet/Tieidet?

A10

Szerinted mennyire igazak az alábbi állítások?

A11

Olvasd el az alábbi közmondásokat! Válassz ki ötöt, amelyikről úgy gondolod, hogy a leginkább igazak a mai világban!

A12

Jelenleg melyek az elsőbbséget élvező célok az életedben?

A13

Kérek jelölni, hogy az alábbiak közül melyik megvalósítására gyűjtesz, vagy gyűjtöttél már életedben, illetve azt is, hogy mire vettél, vagy vennél fel hitelt!

Specifikus kérdések

